

ION CEL DE PĂMÎNT

Mărășești, 12 August 1967. Din jurul Mausoleului și până departe către Siret se văd și se aud zeci de mii de oameni: țărani, muncitori, funcționari, ostași. Tabloul este imens, magnific. Cînd apar conducătorii de partid și de stat, uralele sparg văzduhul pe care se mai joacă încă niște nori bîntuși pe-alocuri de ploaie. Momentul este emoționant. Instantaneu, mă prind de un gînd ciudat. Să aduc pentru o clipă, în acest moment solemn de recunoștință a patriei adusă eroilor din războiul nostru pentru libertate și independență națională, pe un Ion din cei 800.000 căzuți la datorie în primul război mondial. Sfrîdălesc cu gîndul adînc în urmă. Din haosul subteran se înfiripă, într-o umbră nedefinită, El, Ion, și se așază timidă lîngă mine. Eroii sînt întotdeauna sfinși.

Îl întreb: — „Vii de departe?” — „Nu. Chiar de aici, de lîngă Mausoleu. Dar să ne cunoaștem. Eu sînt Ion cel de Pămînt. Am trăit pe aceste meleaguri românești, poate că nu știi, pînă la 12 August 1917 cînd un plumb vrăjmas m-a culcat în țărîță, aci, la Mărășești, în partea de apus a acestui Musoleu, de care nici pomenicul pe atunci. Și fiindcă m-ași făcut erou național și mi dai atîta cinstitură să-ți spun cîteva vorbe și despre mine. Aveam, pe atunci, 25 de ani. Eu vîntesem aci la Mărășești, la Cîtuș, la Cîrsoaia, și pe toate fronturile de prin toată țara. Deci, înseamnă că aș fi putut avea acum 75 de ani”. Îl întreb brusc: — „Tu și-ași băut deci paharul tău de slavă atunci?” — „Da, fte și de slavă, dacă zici. Dar să știi că, de fapt, eu am fost un om simplu. Cînd am fost chemat sub arme și am pornit la luptă am avut numai un singur gînd: să-mi fac datoria. Să-mi apăr țara. Să-mi apăr pămîntul. Vezi, de la Decebal, și poate de mai înainte, cine știe, noi eram pămîntul, tot de pe pămînt priveam stelele, și apoi tot în el ne făceam leagănil venim. Poate de aceea mi se spune mie Ion cel de Pămînt. Și cum îți spusese, eu mi-am făcut numai datoria. Nici nu mă gîndeam că fac jupă mare. E adevărat că pe nemți și pe generali lor nu i-am lăsat să treacă pe aci. Și, nu de alta, ci numai că era pămînt românesc și noi altceva mai bun n-aveam. Dar ce nu-mi explicăm eu bine era înău cu totul altceva. De ce or fi urît ei tocmal pînă aci numai așa ca să umple cu toții pămîntul de sînge, că doar or fi avut și ei tați, mame, neveste, copii, pămîntul și neamurile lor? Dar, să-ți spun drept, nici nu prea aveam eu timp să-mi pun prea multe întrebări. În timp de pace munceam toată ziua, iar în timp de război mă băteam. Azi după 50 de ani le spun și acestor lupte „Mare epopoe națională”. Eu de atunci din 12 August 1917 nu mai știu nimic din ce s-a petrecut deasupra, și nici n-am mai observat cum trece timpul. Or fi crescut multe flori, griu mult, terburu. Nu mai știu deloc ce-a fost deasupra unde...” Aici interlocutorul meu se oprî, parcă să-și mai aducă aminte de ceva. — „Da, Mi-am adus aminte. Vîntul... Imi plăcea grozav cînd bătea vîntul. Mai ales cînd trăgeam la coasă. Mă lovea peste frunte cu răcoare. Ce bună era răcoarea atunci... Nu înțelegeam eu prea bine de unde vine vîntul, dar îmi plăcea cum se juca cu părul nevestii-mi, Floarea, care stringea gîrul după coasă, după mine. Totdeauna era aproape de mine. Dar, acum cine știe... E, dar așa sîntem noi, fiecare are cîte o meteahnă. Uite, eu o aveam pe asta, vîntul”. În față, Mausoleu, unde își dorm somnul de veci eroii. Ion cel de Pămînt era acolo.

Ion BĂNUȚA

(Continuare în pagina 2)

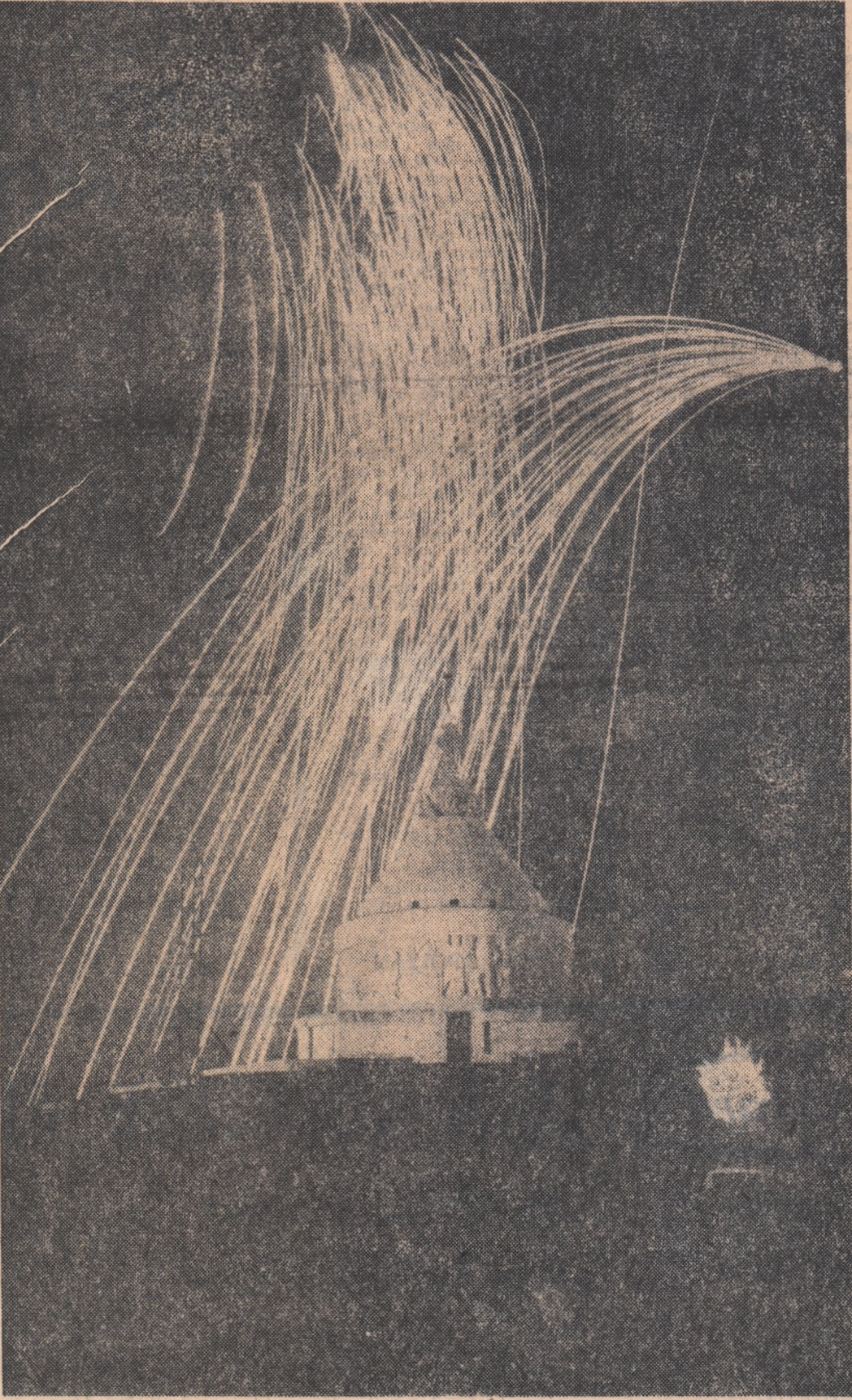
Versuri de: DAN DEȘLIU, ADRIAN PĂUNESCU, VALENTIN STRAVA, HARALAMBIE ȚUGUI SURÎSUL LUI ANATOLE FRANCE (pag. 8)

PROLETARI DIN TOATE ȚARILE, UNIȚI-VA!

gazeta literară

ORGAN SAPTAMINAL AL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Anul XIV Nr. 33 (772) • Jol 17 august 1967 8 pagini: 1 leu

MĂRĂȘEȘTI: APOTEOZA LUPTĂTORILOR Fotografia: Gh. Vinjilă

POETUL ANDREI NAUM

post-festum

Cu toată ploaia torrențială, aproape o săte de mii de urmași ai eroilor de la Mărășești au fînt să fie prezenți la marea sărbătorire a semicentenarului. Și odău cu începere festivă, cortina lichidă a ploii s-a retras. Respirația multîmii se amesteca pe tot cuprînsul cu auriu ierburilor viorioare de ploaie. Norii, aurii de razele timide ale soarelui, confereau un decor clasic, dramatic, ca un cadru mobil al unei stampe istorice. Din omenirea ce călca ușor, cu pietole, pămîntul sfințit de sîngele eroilor, continuau de ierburi și grîne mînoase, m-o atras figura unui veteran înalt, cu țoța brăzdată, ca o hartă, de apele vremii, cu părul albit, care mărturisise veteranului Ion Stan: — Comandanul meu de batalion a fost căpitanul Andrei Naum din regimentul 35 Matei Basarab... Am tresărit. Despre acest deosebit erou am avut îndelungi convorbiri cu fiul său, cu prietenul meu, poetul Gelu Naum.

— L-am întreb precipitat: — L-ai cunoscut de aproape? — Un timp l-am fost agent de legătură.

Mă simteam emoțional de parcă îmi vorbea de propriul meu tată. Pe poetul Andrei Naum, prietenul lui Iosif, Anghel, Chendi și mai ales, al lui Minulescu, îl cunoșteam din paginile revistelor literare și din relatările scriitorului Constantin Argeșeanu. Știam că grav rănit în luptele din Dobrogea, delirant, unu jurnalist făcut de mai mulți prieteni și publicat de Constantin Mille, a refuzat să fie desconcentrat. A fost repatriat la P.S. Dar prin repetate cereri a solicitat să fie trimis în prima linie de luptă. Ultimul raport i-a fost aprobat. Astfel s-a prezentat la comanda batalionului ca urma să opereze în zona Mărășești. Veteraneli îmi confirmă cele aflate de la cunoscuții poetului și din presa vremii: — Cînd s-a prezentat la noi se sprijinea în baston, fusese rănit la picioare... Nici nu se tîmăduise bine... Neobosit, a lărgit de la pluton la pluton, de la grupă la grupă... Cum aveam o clipă de răgaz și comanda: „să porneașcă fluierul”. Îi plăceau doinele și cîntecule vechi, bălănești... Ochiul veteranului privea în adîncul norilor. L-am respectat tăcerea, ca o reculegere, deși eram dornic să aflu noi amănunte. Singur și-a revenit la povestirea întreruptă. — Era în ziua de 11 august, îmi amintesc bine, în preajmă de contraatac, cînd s-a apropiat de mine și m-a întrebă dîrînteste: „De ce ești trist?” „Păi, să trăii, domnule căpitan, am doi copii acasă și doar o bucată de pămînt...” „Și eu — mi-a răspuns întunecat — am sase copii și nici strop de avere, doar o biată leafră...” Apoi am făcut un răstimp. A adăugat: „Vezi, pentru copiii noștri, nu avem voie să dăm un pas înapoi. Ar însemna pierrea noastră ca naem!” Mica sîrîns simplu mina. Îl aveam în fața ochilor cînd am intrat în norul de fum de explozii trechînd peste

Nicolae TAUTU

(Continuare în pagina 2)

CINSTIREA VITEAZULUI

blocones

Augustul românesc, bogat în aniversări și date comemorative, consemnează în prima sa săptămînă data tragicului sfîrșit al lui Mihai Viteazul. Într-un pelerinaj al pietății am încercat, în preajma zilei de pomenire, leșarea a trei puncte de pe harta țării identificate cîndva cu viața și moartea Viteazului: Cozia, unde de-a dreapta lui Mircea cel Bătrîn își doarme somnul de veci maica Teofana, mama lui Mihai, Cîmpia Turzii, unde dușmănia, pizma și trădarea l-au răpus pe cel mai viteaz dintre domnitorii României medievale, și Mînaștirea Dealului, lîngă Tirgoviste, unde se păstrează capul despărțit de trunchiul bravului, adus aici în august 1601.

Ne-am plecat fruntea mai întîi pe învechita piatră care apasă mormîntul mamei Teofana. Flori de cîmp aduse de cei mulți, cei ce nu uită, mereu încet pe lespede cu slove aproape șterse. În tinerețe a fost o femeie frumoasă, mîndră, voluntară așa cum trebuia să fie mama lui Mihai Viteazul și cum îi era numele: Teodora. După uciderea soțului ei, tatăl lui Mihai, domnul Petru cel Bun — otrăvit de vornicul Socol în seara de Crăciun a anului 1557 — această femeie pe care cronicarii o descriu „cu chip rumen de fecioară, cu trup gingaș de Madonă”, și-a închinat tot restul vieții ei urgisite creșterii puului de domn și ridicării lui în tronul țării.

La moartea lui Mihai și-ași scris rugăciunea din urmă: „Eu roabă domnului Isus Hristos, călugărița Teofana, mama răposatului Mihai voevod din Țara Românească, viețuit-am viața acestei lumi deșarte (...). Și petrecut-am lumeste destul, în tot chipul, în viața mea, pînă ajunsei și la slăbiciunea mea în asta sfințită mînaștere, la lăcuința Sfinței Troite și la răposatul răposatului Mircea voevod. Și trăii de ajuns de luau și sîntul cin călugăresc, drept plîngerea păcatelor mele (...). Acias mă ajunse acum și vestea de săvîrșirea zilelor drag fiului meu Mihail voevod și de sărăcia doamnă-sa și a cocoșilor domniei lui prin țările străine... Și sînt de plîngere și de suspine ziua și noaptea... O Doamne, cu vremea și cu ajutorul tău din ceru și cu rugăciunile cinstitorilor părinți din zi și din noapte și cu plîngerea mea și cu suspinele sărăciei lor din țările străine, auzi-și miluiește și pentru bătrîna și jalnică lor maică, din mînaștirea Cozici, scoate-i din țările străine în țara de moștenire...”

I-a fost dat lui Mihai să piară pe țărîna Potaisei, cetatea închinată Minervei, apărută, cu cîncărezece veacuri înaintea morții lui, de către soldații romani ai celui de-a V-a Legiuni „Macedonica”, păzitori neînfricați la granița de miazănoapte a Daciei Traiane. Cumpit i-a fost sfîrșitul — rod al celei mai mirsave dintre trădări — dar viteazul apucase să-și vadă visul împlinit — mîrea sub spada sa a înțrezi Români; Muntenia, Moldova și Transilvania. După strălucitele victorii de la Călugăreni, Tirgoviste și Selimbăr au urmat înfrîngerile de la Mirăslău, Bucov și Turda... Această ultimă tabără nici nu apucase măcar să se ridice la luptă, trădarea a fost mai iute de picior și aprigul domn apă-

sat de grele presiunii a trebuit să îmbrace cămașa morții mai curînd decît i-ar fi înlesnit poporul care avea atîta nevoie de el... Fîntina Plîngerii din marginea satului Sîn Nicolau a fost acoperită de uitate. Vîntul ei din adîncuri, cea curată ca lacrima, ar trebui din nou scoasă la lumina zilei să adape drumuții cu izvor de apă vie... Zece zile a fost necinstit trupul decapitat al Viteazului, aruncat într-un șanț de către cutiturii lui Gheorghe Basta, la marginea taberei din Turda, nu departe de Valul lui Traian. Mormîntul solitar din fostul „cîntîrim al slugilor” pe care urmașii călăului lui Mihai lăseseră un epitaf al furiei neputincioase (aici zace acel hot sălbatec și cumpit, acel Nero adevărat, acel prădălnic și dac afurisit, acel valah, care a fost moșiera fărădelegilor. Tu trecătorule te oprește, necîntăște-l de două, de trei ori cu vreme mîrdărie și pleacă mai departe!) e inconjurat de pietate. Doar cîțiva setoși de nemurire și-au scrijelat cu briceagul numele în carnea troitei de lemn, crezînd poate că astfel nimicia lui sufletească se poate înălța din zvircoliza de vierme către zborul soimului.

Capul, desfăcut cu sabia de pe un trup hăcut cu barda, a fost trimis de Basta lui Simeon Movilă Vodă, prin fata banului Mihalea și soțului ei Preda Buzescu, să fie purtat în vîr de sulită în toată Țara Românească. Dar în loc de bațoc, ei a fost pus cu cîinstire în mînaștirea Dealului, lîngă Tirgoviste cca dragă inimii lui Mihai, deasupra Drumului Voevoilor...

E dreptul sfinț al morților oase, drept pe care însuși Mihai l-a respectat. Așa a cînstit trupul pingărit al bravului său căpitan Baba Novac, tras în teapă, ars de viu și lăsat să fie sfîșiat de corbi, așa a cînstit trupurile celor căzuți din cîmpul de luptă al lui, căroră le coșea capetele de trupuri pentru a-i încredința întregi pămîntului. Iorga scrie: „Într-o dimineață limpede de august, într-o duminică din anul 1601, un om care se ridicase abia, printr-un ultim avînt mare de vitejie, din cele mai cumplite nenorociri (...), un soț și un tată care nu inai știa decât în depărtatul Făgăraș mai trăieze părășii săi, se gîndea la o cale de întors mîntuitoare și răzbunătoare, către departatele văi ale Carpaților. Tîlhărește, o ceală de ostași veni: să-l prîndă din porunca soțului său de arme (...). El se împotrivi, dar topoarele-l tocăru. Capul fu zvîrlit pe miriștele strivite ale acestei cîmpii, și pe același giulgu de aur aspru pe care singele lui scumpo îl păta de purpură înăpărească, i-a stat trupul, dat în vileag fricosilor și mișelilor. Apoi prieten, creștin și român, spălăra aceste rămășițe pingărite de cruzimea neomnoasă și păgîna a trădătorilor, le spălăra, spune poporul, cu multe lacrimi, la fîntina ce se zice pînă astăzi a plîngătorilor...”

Tara asta n-a avut un Pantheon nicodată. Ea însăși a fost un uriaș Pantheon primînd în trupul ei de țărîna pe toți vitejii ei dintotdeauna: din Bucovina Putnei pînă la Tismana, din Cozia pînă la Argeș, din Turda pînă în Mărășești. Mormîntul lui Mihai acoperă sub cerul liber un trup decapitat. E poate unicul conducător de neam care să fi ajuns la strălucirea lui, îngropat fără pompă, în giulgu de cîncăpe, pe cîmpul de luptă. E și în asta o identificare cu pămîntul strămoșesc, cel mult prea jubit, cel apărat cu vitejie și înverșunare, pămîntul sfinț al patriei pentru care nu și-a preocupat nimic, nici li-niștea, nici dragostea de soț și de tată, nici singele, nici viața.

TRECUTUL TÎRG DE FETE

Am picat și în acest an, ca întotdeauna, în acea zi cînd au hotărît bătrînii. Nu mai devreme de sărbătoarea sfințului Ilie, nu mai tîrziu de prima duminică după sărbătoarea, și în nici un caz fără lună plină.

Descriu ca un deluleț întromargine de sat, muntele Găina este un adevărat munte de aproape o mie cinci sute de metri, piramidal, cu urcusuri domoale dar constante, verde, cu poalele împădurite, ridicat în mijlocul unei hore de munți, inconjurat de sate moștești cu case răzlețe, dinspre care duc, către virful unei singure zile din an, zeci de poteci. Pînă la poalele lui scripușește trechînd Arieșul dinspre Cîmpeni prin satul lui Avram Iancu, un drum alb, îngust, pietruit cîndva cu calcar, coscovit de căruțe, girbovit, cu stînga și dreapta plecate ca niște arpi, cu mijlocul păstrat ca o noduroasă sîră a spinării întînd pe trupul munților încolăcirile unei reptile pietriceficate.

La tîrgul de fete nu se vind și nu se cumpără fete. Constatarea e de o enormă banalitate, dar multor străîni, ghidatî de progrese turistice de un indolent senzational și de informații precare despre gradul nostru de civilizație, le lasă gura apă închipuindu-se pentru o noapte și o zi oasești ai unei primitive și pitorești Tanganice din inima Europei. Tîrgul de fete nici nu e, propriu-zis, un tîrg, ci mai curînd folclorul în toată zilei cînd el de mult s-a spart, și cître asfinț coboară deamăgîșit, frînt de dificultățile urcusului întîil. În realitate, totul s-a petrecut cu o zi înainte, de la răsăritul lunii pînă la răsăritul soarelui — ziua nepăstrînd decît epilog unei nopți fabuloase. Această noapte e sacră, colecționare, înspăimîntătoare prin frumusețea ei gravă; această noapte e albă, înaltă, fără somn, arsă de scînteierea focurilor, de cărărea constantă a torțelor, de chioțele unei veselii sălbatece, neomenesti, de tăcerile pesterilor în care timpul nu mai există. Soarele acestei nopți unice, în întîmpinarea căreia se scurg trei sute șazecei și patru de nopți anonime, este o torță de moț, iar geana zilei un muget de tulnic în care se tînguie prelung, gutural, ca un strigăt de buhai tînar cu suflu de fată. Dar pînă la

Ioan GRIGORESCU

(Continuare în pagina 2)

ÎNTREITUL SIMBOL

„Porunci Neagoe Vodă și polti să vie toți arhimandriții den muntele cel sfinț al Anonului, deatpreună cu egumenii de la toate mînaștirile și scrișe și carte. La Gavril protul, deca văzu cartea și scrișoarea domnului, aciș chie-mă pe toți egumenii de la toate mînaștirile cele mari (...). Acesti egumenii toți veniră la igîmonul Neagoe în Țara Românească, denpreună cu Gavril protul carele fu zis mai sus. Decii chema domnul și pre Teolipt Terigadeanul care este patriarh a toată lumea și cu diusul 4 mitropoliti: de la Seres, de la Sardie, de la Midia și de la Melchion; și veniră și ei și-i priimi domnul cu mare cinste. Și chemă și pre egumenii den țara sa pre toți, și pre tot cîlrosul și nerseră dinpreună cu Neagoe igîmonul și cu Macarie mitropolitul țării la mînaștirea cea nouă și minunată de la Argeș... Decii deca trecu un cias de zi, în luna lui Avgust în 15 zile, trăsăre clopotele, ca să neargă patriarhul cu mitropoliti și cu tot cîlrosul denpreună, să tărnoșească biserică. Lară prestolul, în altariu, tocmil și-l așeză însuși Neagoe Vodă cu mîinile sale spre sfințiri... Decii deca tărnoșă biserică și așeză toate lucrurile și sfințiri, odihniți putînd și iar nerseră la biserică domnul Neagoe Vodă și doamna lui Despina și cocoi, cari îi dăruie Dumnezeu, și cu toți boierii, fiind patriarhul cu mitropoliti și cu toți egumenii și cîlrosul în biserică. Lară deca sfințiră dumnezeiasca liturghie, facu domnul ospăt mare și veslie tuturor oamenilor, și-i dăru pre toți, pre

cei mari și pre cei mici, pre săraci și pre văduve, pre mișei și pre cei neputerici și tuturor cliș li se cedeă mila, le deade”. Așa povestese Gavril Protul adică protosul — conducătorul vestitei comunități călugărești de la muntele Athos, evenimentul fără precedent și fără repetare al sfințirii, acum exact 450 de ani, a mînaștirii de la Argeș. Martor ocular, conducător al împunătoare delegații atonice, el a scris la îndemnul lui Neagoe Vînta sfințului Nifon Patriarhul Constantinopolului care, pierdînt în textul original, s-a păstrat în versiunea românească de la mijlocul veacului al XVII-lea. În aceeași carte în care, cu precizia unui reporter al veacului său, relatează pas cu pas ceremoniile extraordinare care au dîmînt pe malul Argeșului conducătorii cei mai înalți ai popoarelor din Peninsula balcanică robită de Turci, Gavril Protul ne dă și o descriere amănunțită a monumentului, în fata căreia contemporanii au rămas uimiți de frumusețea lui fără egal: „Și așa vom putea spune că adevărat că nu este așa mare și sobornică ca Sionul, carele îl facu Solomon, nici ca sfinț Sofia, care o au făcut marele împărat Justinian, iară ca frumusețea este mai presedurore aceloră”. Poate Gavril Protul a vrut să-l măgulească pe strălucitul domn al Țării Românești atunci cînd l-a așezat alături de biblicul Solomon și de cel mai strălucit dintre împărații Bizanțului. Dar secole în gir, ctitoria acestui genial contemporan al celuilalt geniu al dăinuirii

noastre naționale și spirituale, Ștefan cel Mare, a trezit aceeași fantastică, aproape inexplicabilă vraje asupra poporului. Nici un alt monument arhitectonic de pe pămîntul românesc n-a putut să-i concureze gloria. După un secol, cînd și Neagoe și Gavril Protul erau de mult numai amintire, călătorul arab Paul de Alep, după ce-l însoțise pe patriarhul Macarie de Antiohia prin Țara Românească, Moldova și Rusia, nota cuprîns de acceși admirație, la întoarcerea în patrie, aceste cuvinte: „Auzisem de la mai mulți oameni că în acest tîm al Țării Românești se află o mare mînaștirea domnească, care după spusă lor nu mai are egal în ceia ce privește frumusețea arhitectonică. Mai auzisem de la niște neguțători greci, ce făceau comerț în țara Frîncilor și la Veneția, că acolo nu este nimic asemenea ei. Se numeste mînaștirea Argeș. De acia mă dușei să vizitez pe domn și să-i cer permisunea ca să pot merge să vizitez această mînaștirea...”

În continuare, Paul de Alep relatează călătoria sa la Argeș și povesteste istoria zidirii mînaștirii de către Neagoe, încheiînd-o cu cuvîntele: „cînd biserică fu terminată, ea rămase fără rivală, cel puțin în frumusețea exterioară precum am văzut-o aici exteriorul e mult mai frumos decît interiorul”. Urmează o amănun-

Dan ZAMFIRESCU

(Continuare în pagina 5)

întoarcerea eroilor

Tăcere nefirească explodase în dimineața arsă de culori. Soldații se-norceau spre case ca zeei vechi cu chip de muritori și gînduri le sunau în oase ca-n trunchiuri de copaci, ciocănitori.

• Tunicele atîșne de rugină în milul nopții din tranșei, la viscolire de lumină uscîndu-se, se deslipeau de piei; bocancii în bandaj de fină țirgu cîmpia galbenă cu ei.

Treceau cu armele în spate și liniști fără de hotar.

răneau ca sirmele ghimpate — morții din vastul osuar de măguri cu pămînturi sparte îi bîntuiau cu umbre de coșmar

sporînd lumina orbitoare cu limpezimea ochilor deschiși încremeniți la cite-o frecătoare, în pietrele de rîu, pieziș, ca ochii melcilor lungiți spre soare din ierburi, unde-au fost ucii...

Zeei-soldați treceau la orizont spre casă, în armuri de front.

Teodor BALȘ

Nicolae TAUTU

(Continuare în pagina 2)

CELLA DELAVRANCEA

Vraja **Ana DELEA**

Prozele Cellei Delavrancea sunt poetice, austere și exactitate analizei psihologice se conjugă, cel mai adesea, se subordonează, tonalității învaluitoare a unui lirism delicat și transparent. Fierul epic și emoțional este disecat neobișnuit, autorea este nemulțumită de primele întreprinderi, revine și diseca din nou: în toate aceste despicări sunt făcute cumva longitudinal, nu duo la sinoptat, conferind navelor o fluiditate a succesiunii.

care ea participă și a pierde, Giulia se va sinucide. După eocul dureros suferit, Alík se întreprinde să ia adopta o atitudine de înțelegeri și respectare luminosă față de orice răsuflare dureroasă a destinului.

HARALAMB ZINCĂ Moartea vine pe bandă de magnetofon

Romanul polișt are un gust aparte care creează o dispoziție amantă cu specific de țară bine determinat. Realitatea lui se anunță, se simte ca predefinită, printr-o recomandare menționată operată de la bun început. Poziția de ton a romanului va declara reflex în exterior acceptarea convenției și respectarea fidelă a raporturilor obligatorii, devenite clasice. De aici înainte romanul polișt captează și fascinează cu o siguranță matematică.

Așa o cere genul literar constituit și în așa măsură, încât o eliberare din convenții, încercare de fiseșe apare în acest context pretios și incoerent acceptat averturii. Haralamb Zincă respectă acest registru pentru a face cu atât mai avurată deplasarea de accent pe eveniment; registru complet înlesnise șiel deliului copios al averturii prin desigurarea plurivalentă a intrigii, prin complexitate într-o așteptare înfaptă a jung și fie conduse cu dezinvoluntă ure limită lor de saturatie. Tensiunea palpabilă în gradul de primejdie cu care autarul are mereu grija să încerce să stăvilească, stăvindu-se totuși asigură un bun decore de obscuritate izvoarea din amenințarea ceia se hrănesc conflictual. Se vede din umbra lui asosul lui elamază tot din umbra — disprețitor, cu un superficial proiectat, astfel că autarul dezvoltă și controlează cu abilitate cîmpul de pană al cărții. Cartea are un singur unghi de înregistrare: acela al anchetatorului. Înaintm și simtem derutați de enigme pe drumul pe care și dictează logica coerentă a următorului. Dacă planurile ar fi fost jucate mai mult, cartea ar fi cistigat în mobilitate, cum s-ar fi putut însă să diminueze pe de altă parte, metodică disciplinată după care se desfașoară. Surpriza fiind necesar implantată în acțiune, doza de incontrolabil se satisface mereu fără ca fabula să piardă din verosimil. Precipitatea, și ea gradată a acțiunii, către sfîșit cărții, nu este lipsită de spectacol, iar dezordonatul nu este obținut artificial prin exces, în așa fel încît parțially se joacă "arce" plină la unii. Meritoarea întreaga țesătură care sustine și antrenează complicația. Romanul vrea să păstreze pe adversarul subteran care să dea amploroare pericolului cel reprezentat și în același timp să nu treacă dincolo de marginile posibilității imaginând fără suport peste convenția este de familiară a romanului polișt.

Conștiența de fragilitatea acațiilor lor își ia de obicei măsuri prudente de apărare. Iată pe Alexandru din navela care dă titlul volumului: „Era ca de obicei, calm și armonios”. Propozițiile groesti ale trupului și fîcșeșoarea cînd era stăvilită oarecînd îndrăznește. Brațele lungi, cu rotunjimii de noar, ispitau, dar îmbrăcarea sprincenelor părea că oprește elanul. Se ferea de surprize, zăvorănd prezentul în amănute hoștrii care-l puneau la adpostul întinplărilor.”

Procedurile se dovedese pînă la urmă ineficiente, în teritoriale, iar înainte, psalmurile se înlesnise tratând și apoi păstrînd vijelose răvind tot.

Nuvela Cellei Delavrancea stă niste meditații pe tema frumuseții, feticșii și dragostei primedite. Momentele de realizare erau și armonioase, de intensitate luminoasă sau de relaxare eufoică („Recreație”) sînt pîndite de perspectiva sumbre ori de mari surprize intenționale.

În „Vraja” delicata țesătură afectivă ca leagă pe Miny și Giovanni este fîcșeșoarea brutală de apăsătoare unei conștențe germene, dezchilbrate și monstruoasă. Tilha „alabăstră” și „atmosfera gânditoare” a unui hotel mîncăreț sînt spalurate de figura stranie a unei călătorii din Hamburg ce aduce cu ea o atmosferă rece și terifiantă „de beci” (Somnă). În aceste două nuvele se apăsază la modalități de sugestie romantice, dar lucrul nu trebură să înșele. Toate acestea tin de o recuzită exterioră, ornamentală. Inventarierea și diagnosticarea stărilor cu mijloace moderne imping și transferă substanța „prozelor” într-un alt timp artistic.

În „Geamăna”, pe drept socotită la apariție o capodoperă a genului. Alík, o tinări grocoacă năucitor de frumoasă, sensibilă și înțezată (mal toate eroinele Cellei Delavrancea sînt fieri excepționale și — explicabil — mare vocație pentru muzică) subvoga prezentă și talent muzical un mediu cultivat dintr-o localitate italiană unde s-a stabilit pentru a se reface de pe urma unui accident. Oamenii aceștia, „frații minori” ai culturii și civilizației eliene, sînt urcați și răfăcți ale poeziei și cunoașterii, unde rămînd descompunșii și neajurați.

Marin TARANGU
A. I. ZĂINESCU
Zei neatenți

Evitînd colecția „Lucaferul” (în care hîrnicia editorială a riscat în ultimii ani nume cu plutare groacă, ce trag în jos întreaga eșcadră acriană) A.I. Zăinescu debutază „solitar” cu un volum tipic excelent. De altfel, un merit al editorilor noastre este de necontestat: după îndelungă așteptare se respectă planul anual rigider — poezii, cei mai mulți, și văd înte-adevăr, „visul” cu

ochii”, concretizat în cărți de o extremă eleganță. Bine ar fi ca o eventuală (de dorit) sporire a operațiilor editoriale să nu afecteze condițiile grafice.

Vorbesc de înecăleala exasperată cu care avanează un volum pe traseul editorial — Doamne! oare numai cărțile de poezie? Se pare că și în cazul noului debutant s-a tratat alene: producții noi, aparținînd unui nou stadiu de dezvoltare al scriitorului său, par a fi adăugate ulterior unei faze mai timpurii. Se cumose destule cazuri de cărți trecute dintr-un an anual în altul, operație ce defavorizează mai ales pe tinerii poeți, cu evoluție în salturi.

S-ar putea ca Editura pentru Literatură să nu fie responsabilă de structura în trepte diferite a cărții lui A.I. Zăinescu. Oricum, această responsabilitate este relativă, autorul fiind acela care — alături de ultima formă a volumului în Zeii neatenți există doi autori (două vîrste poetice diferite ale aceluiași autor). Unul scrie fluent, cu o seninătate ce derivă dintr-o conștiință artistică modestă: „Mi-ar părea toți munții mai înalți, și vii / S-ar roti-mprejurul dorurilor noastre. / Am fi jărăși vechi și am fi copii / Hohotind la rîul stelelor albastre” („De parză”) anai. Pleacă tremurile lăvînd depărțirile / Trenuri de zi și de noapte prin viața mea trec. / Cineva le întîmpină-n stații și eu nu sînt acolo / Cineva le așteaptă” (Fior).

Nota dominantă o dă celălalt poet, părăsit de seninătate, agitat, dornic să se smulgă din sceria în care se pomense încolțat, și nu de puțin ori extrem de personal. Între cele două ipostaze nu există punți, ruptură și violență și, probabil, doar nostalgia începuturilor l-a determinat pe A. I. Zăinescu să cuprîndă în cartea sa puținele producții datînd dintr-o vîrstă lirică din care s-a smuls.

Actualul poet, învingătorul celălalt abordează materia cu o forță și o prezentă remarcabilă. Dorința de a intra în lucruri, setea de adîncime, se manifestă vehement, pînă la acceptarea extincției posibile în procesul cunoașterii: „Ca într-o amforă — acum trec de-a dreptul în inimă. / În pereții ei goșți, fulgerîndu-mă parcă / Urme de ploie mai slat, negru pînă în abîndu-mă. / Cîji de copac împietrite în flăcări, și spîce...” (Ochiul magic). Noua atitudine lirică se constată și în ascuțirea peste măsură a simțurilor, dintre care vîzul excellează: el oprește lucrurile în cădere, ca în peliculele mult înecinate, dîndu-le ocol. Un măr căzînd devine: „urz purtată dîmnează în val / De cine nu știu, cîlbură — un măr / Pe scurte aici țîrmurile sale. / La marginile lumii ca un adevăr” (Un măr căzînd).

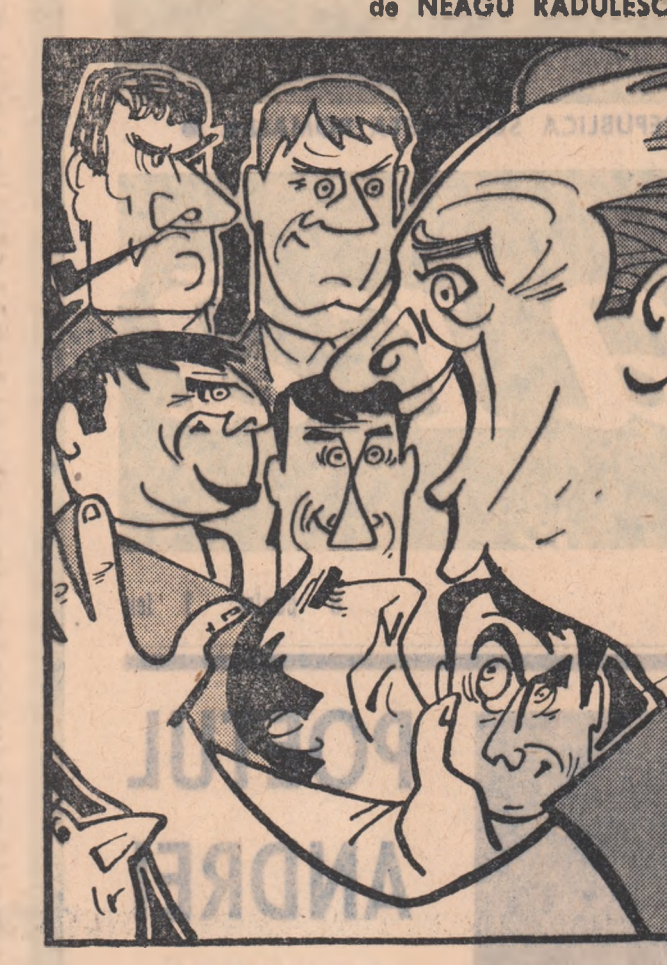
Prima atitudine lirică se caracterizează prin încolțarea în temele și tratările „generației”. Acum, căutările personale merg pînă la orientarea polemicii. A.I. Zăinescu nu se aștează să atace o temă de o extremă sarcie lirică prezentă. Poemul său „Să vorbim despre borș are un farmec indiscutabil, amintind de Balada lui John — Bob de orz a lui Robert Burns. Tonul e iust și îndrăznet, bogat în revelații. „Si griu-și plîmbă roșii frunzele căzute / De-o lege totu și criul sînt solidari. / Tesururile noastre sînt din arlu fucute / Si-avem în miezul lui cîte-un hotar”. Obiectul îl fascinează pe poet pentru originea lui ignorată. Nu numai „tesururile noastre sînt din grîu fucute”, dar „și viața lui se trage de la grîu”.

Cartea e bogată în reușite, debutul lui A. I. Zăinescu dovedindu-se convingător și energetic. În încheiere am vrea să-i reproșăm cîteva neglijențe stilistice. În genera critică nouă literară ar trebui să nu treacă cu vederea asemenea scapări (din care unii poeți fac virtute) și dor de remediat. Într-o limbă flexibilă, bogată în rime, armonioasă, cu accent liber ca a noastră, e păcat să rimăm: dens-cules; și-copii; cocosi-bors; lucruri-plaguri; Exupery-zi; vietu-sufletii (?)

Ilie CONSTANTIN

NOTE DE LECTURĂ

avancronica
de NEAGU RADULESCU

NICOLAE TAȘU: „CIND ZIMBESG SCRITORII ȘI ARTIȘTII”

IOSIF PETRAN Fotografii mișcate

Iosif Petran exersează, cîntînd, cu fiecare schiță, și-și descopere personalitatea. Marea varietate de personaje, de medii și de situații prezentate presupune o bună cunoaștere a vieții. O amuzită senzație de superficialitate vine însă din lipsa de aprofundare psihologică și de consistență epică.

O problematică modestă se ascunde sub o falsă originalitate ce-ajungează alegorii, parabolice, sau simbolice. În subștăț scriitorul moraliizează în jurul ideii de adevar absolut. Adolescentul integră își judecă fratele mai mare în viața cîrmă a descoperit unele alături de crezul lor comun. Justificarea acestuia... pe fundul mării, transpunînd termenii problemei morale în termeni de zoologie, prin exemplul adaptării la mediu a calcarilor, nu revesează să-i dîrnie stîrnului certitudinile („Lina de aur”), „Mama Anni, Mama și Tatăl vîtreș cuprind materia unui mic roman care urmărește dezvoltarea și creșterea fetei pînă ce vine momentul epurării iluziilor, al dezamgirii produse de brusca recaptare a distanței între ideal și realitate. De data aceasta interveni analogia cu regnul vegetal: „Uite, de exemplu cu molizii. Uten din ei domăzesc da zeme-plantare, dar numai unul o bun cu lemn de rezonanță, pentru fabricarea instrumentelor muzicale...” Constantin, boțul cu suflet bun, ajută cu bani un poet tuberculizat și ia de nevastă o femeie mult mai bătrîna decît el, ceea ce îi apreciază calitatea morale („Loreley”). Faptele nu sînt ce par a fi și, uneori o prietenie este tratată din direcția aparent cea mai consolidată. Aceasta ar fi morală povestirii pentru că, pînă la urmă, necunoașterea, poetul fi în hotărîtu ce avea mai scump, iubita din tinerețe, în Sarpele fantastice un archeolog propune scriitorului să găsească singur, în imaginație, cîrful simbolului pe care îl prezintă stătuia descoperită la Tomis. Conversația este groasă și inutilă, povestirea nu are farmecul scoțiat de autor. Confruntarea cu ideea morții a eroului Dinu Dănie, în timpul unei halucinații, îl face să țîreleşte ca fi lipsite puterea de a se hotărî și a tovinge singurătatea prin căștorie. Pentru o astfel de idee scriitorul risipește simboluri (moartea și de-

logatul inevitabilului care i-a făcut eroului dosarul și de zi și în via de fi), alegorii, introspecții. Peisajul dobrogean, foarte des întâlnit, rămîne străin, artistic. Cea mai bună schiță pare a fi Căganul, Abeș și Cail. doi frați gemeni țîrari care, apărînd omărea șîturi lor au uis un am, iustrează proverbia țenacitate asanjică. Muzenia lor este împănate abla. Povestea, bine pondusă, păstrează ceva din exotismul legendelor orientale.

Mihaela DRĂGĂNOIU
PETRE PASCU
Bucuriile mele

Scolile literare nu sînt dect expresii mai mult sau mai puțin violente ale unei latențe artistice constante. erupții ale unor valori ce evoluaseră spectaculos și care se retrag iarăși după aceea, în tinerie, spre a reizbucni la momentul oportun. Curentul subteran cel mai abundent în toate literaturile e fără îndoială parnasianismul. Constituit la un moment dat în școlă poetică, el n-a fost inventat de Leconte de Lisle și nici n-a dispărut odată cu ultimii epigoni declarați. Îl găsim și înaintea și, nu mai puțin, după, îl înlocuim în romantism în sim-bolism, în toate orientările lirice. Nu e greu de recunoscut și în diferite momente evolutive ale poeziei românești; chiar producția curentă se oferă cu prosință material pentru alcătuirea unei compacte antologii a parnasianismului contemporan.

Un parnasian este, între mulți alții, Petre Pascu, prin care rîmărie și, în parte, tematica lui Șt. O. Iosif sînt reușite la temperatura mai caldă a lui Mihai Godreaș. În Bucuriile mele volum ce înmăgăneză o parte din recolta poezică a unui considerabil număr de ani (poezie doctore), stă atîrnate piese ce s-au născut, după mărturisirea însăși, dintr-ună, din dragostea de a produce: „Bucuriile mele o carte / cu proaspat mîros de cereale; / un surdă, de departe, / trimis cu sfială, / Bucuriile mele: plîmbul / îmi lasă pe paginile verșii / în zbor cînd străbate porumbul / întreg universul”.

Poezia e pentru Petre Pascu produs perfect cizelat al travaliului. Lucru frumos, obiect de decora. Nu document al unor dramă de conștiință, nu act existențial (deci în măsura în care o existență începe în niște stofe cu rotunjimi și luciu de bibelou), ci rod al mestegugului al unui mesteguc ce își este suficient sieși. „Lema”, în cuprinsul poeziei astfel înțelese, e prin definiție exterioră, „inspirațional”, anterioră; a-a putea spune chiar că ea este înfățișată. Te-ful și (voluptuos) poetului e de a împreuna cuvînte, de a le aranja în stihuri, cu atenție specială la rime, și, în pofida diversității tematice, poeziile nu sînt, în totalitatea lor, decît o însumare de pietrele, elegant șlefuite, într-un vast mozaic verbal. Se pot detașa desene grațioase, după cum e-ar putea reproduce profesorii de poezii și oameni de cultură: Barocul Calinescu, Visul ș.a., a actor amintire pîrlăieșie sporita. Bucuriile lui Petre Pascu cu noi pagini impecabile caligrafiate.

Exprîmîndu-se pe preferență în catrene, în care versurile rimază mai adesea alternant, uneori îmbrățiat, Petre Pascu apeleză în câteva rînduri, cu bune rezultate, la metru popular. În care sînt fixate doriri și ofuri, ca în Miliniu (unde vedese folclorul și se filărate prin Buna Vestire argeziolu) sau în care înțemeneașcă modul Beiuve chioște voiniciei, precum în N-am să spun...

„Bate vîntul, bate tare, / Eu mă văd călare gonit; / Eu mă văd călare gonit; / Chiuind pe lângă Mureș...”

În monotonă și ușoară lor de desuetudină, Bucuriile lui Petre Pascu nu sînt lipsite de un anumit șvnet liric, propriu, iar perfectiunea formală a poeziilor recomandă un experiment metesteguar al stihului.

Andrei APOLZAN

ION CEL DE PĂMÎNT

(Urmare din pagina 1)

Umbră așudată a născocirii mele de o clipă dispăruse. Dialogul lăzase sfîșit. Pe cîmp, Mărășeștilor mulțimi simeșuș aplaudau frenetic drumul către viață, către o viață nouă de muncă, de belșug, de pace. Splendidul spectacol de sunet și de lumină, de evocare a bălăilei de la Mărășești ne-a adus încoadă în imagine iconică sfință a satorilor de mii de oștași căzuți la datorie pe fronturi. A satorilor de mii de țari. A cădă pîianului Ignat, a generalilor

ION CEL DE PĂMÎNT

(Urmare din pagina 1)

Ion Dragalhină, Erem Grigorescu, imaginea acelor cîmpuri de foc, de fier, și de sânge, unde a răsunat în strigăte colective, de iubire de țară: „Pînă aici nu se trece!” Aici, la Mărășești, ideea de pace, care prin lupta popoarelor va învinge în toată lumea, mi s-a părut mai imensă ca niciodată. Miile de țorțe aprinse pe cîmpia Mărășeștilor pîrăuș mii de țari aprinse, sfîșitînd negura nopții care se întinșese pînă la orizont. Era încă în semn că rădă poate fi învîșit. Ion cel de Pămînt se îndia, urșă, ca un simbol românesc al Păcii.

POETUL ANDREI NAUM

(Urmare din pagina 1)

linia ferată Tecuci-Mărășești. Batalionul a fost măcinat la marginea șoselei din spre Panciu. Eu am fost grav rănit. Abia ouzeam strigînd pe cei din jur: „A murit domnul căpitan!” Nu l-am văzut, așa că mi-a rămas în gînd și în suflet meru viu și drept... Ca atunci la așit...

Vădeamul și-a șterș o lacrimă, îndrîgînd o scuză cu voca moale. — Păcăt... Mai cade dîne un atrop... Era oțt de bun și de iubit domnul căpitan Naum! Vorbele veneau de departe, din legendă, din epopee, amintînd despre una din cele opt sute de mii de țarici, despre unul din scriitorii care și-au schimbă pome în baionete, șîcîul în rafață de mitralieră și masa de lucru cu groapa proaspătă de obuz. Versul lor este scris mai de departe de nemurirea faptei de erou. Poezele lor se împletesc cu realitățile patriei socialiste de azi, reverberînd lor ajușgînd pînă la noi, fără

asfinții, neosemuit de vibrantă. Paginile lor nescrise le scriu noi azi cu munca pașnică și înfloritoare de fiecare zi, încurîndu-le în marmora memoriei nepieritoare. Și mai de partle le vor scrie urmașii noștri și le vor citi în fiecare inimă ce bate fără rădă în inimă poporului nostru, el care durează cu munca sa creatoare cel mai durabil monument.

Cuvintele tovarășului Nicolae Ceaușescu își găsesc ecoul profund și răsuna nu doar peste șopul, și peste țime, din generație în generație: „In fata memoriei celor care au căzut în lupta pentru drăpăte socială și națională se ne legăm de a face totul pentru a asigura progresul neîntreput al țării, bunăstarea și fericirea întregului popor, să ne legăm de a face să strălucăască tot mai puternic în lumea glorioa patriei noastre scumpe — România Socialistă”. Cu inimile auzem cuvintele repetate de glasurile de peste vreme în cursul glorioș al istoriei, din generație în generație.

TRECUTUL TÎRG DE FETE

(Urmare din pagina 1)

momentul sârutului inimii de brad de către buzel tradate de țarile de fetelor de m, ccle șaptezeci de poteci au fost serpi de lumină, vîrlul muntel a scriit în noapte ca un diamant uluș, pătura n-a închis ochii, săbaticionile ei au fugit peste șapte muntii și șapte văi în căutarea tinhei.

Tîrgul de fete de pe muntele Găina este, dincolo de anecdotică, o manifestare anuală a spiritualității Tării de Piatră, este constanța unei lumi care ține mai mult ca o orice la datinile și la obiceiurile ei, ritul statorniciei, creștină în ciclitatea și în permanenta victii.

Insemnele lumii noi nu reușesc s-o altereze, tranzistorul se poartă cu fală alături de ceteră sau de trompeto-voioară, fusta de naillon e dusă ca un steag în dinții furcii de lemn, măgălele de masă plastic sînt zornăite în cubere cu miros de rășină.

Ar fi exagerat să se considere totul o simplă trecere în revistă a folclorului local. Spectacolele în aer liber poartă amprenta aranjamentului, influențele sint evidente, hibridizarea artei țîreșe și agresivă. Dincolo de tarabele de țîcși cu figurine de ipsis și ochelari de soare, cu rame

de carton, cu ștrasuri și țig-nale de tablă, cu țesuri țurcești din țîrlice creponată și cravate cu capete de mort, nuduri contonșionate și palmieri, se pătrează înăș marea artă a țării moșilor și această artă poate fi roșită într-o singură silabă: lemn.

Artizanatul nostru țrafat cu referate, vopșe și lac de către „Uccom” n-a descoperit încă această silabă în forma ei autentică. Ceea ce se vinde într-o singură zi pe an, în zorii care se mai înșăță încă cu noaptea muntelui Găina nu se mai află nicieri. Tulnicere și donicioarele de brad, cîncelele de paltin, lingurile de ței, țîrișerele de soc, corderișele de alun, furcile de țors și fusele de țîres, șuveicile și țîrletile, tot ceea ce face nobletea păturalor din Apuseni, cizelată cu mușcătura țardci, cu cîpiuțul costuriei și cu binecuvîntarea țuricilor de țetelul de mone, e șecru și de nerepetat. Un șulțor bălăuș din țoisor, învîtoțur pensionar Anrei Petrișor, a brodat cu țutit, pe o țîșă din paltin fier, toată șoriginea domneșcă a neamului românesc, de la Traian și Decabal pînă la Alexandri, Creangă și Eminescu, într-o emoțianță coloană a infinitului.

O-artă mare, care se duce, și n-o oprește nimeni. Păcat.

Lucian RAIU

EDGAR PAPU **„DIN LUMINILE VEACULUI”** cronica literară

sub raportul artei, deoarece supune absolut totul microscopicului său implacabil, Proust se relevă întotdeauna gustos, comunicînd-ne o cunoaștere exprimată neîntreput prin diferitele faze ale deliciului artistic” (pag. 138). „Între lora și înaintași ai amintirii, s-au interpus marile realizări literare rezultate din experiența Junimii, în primul rînd poezia lui Eminescu. Asemenea reușite răsunaătoare au determinat la el o bază de încredere și de certitudine, care-i va dirija în alt sens aspirațiile, și anume în sensul lucrului efectiv. Că faptul apare constient la el se desprinde din însăși natura limitelor ce le descoperă chiar la acelu pe a căror linie am spus că se situează” (pag. 7). Mai precis, el (N. Iorga) vede natura organică străbătută de un unic curent al vieții, care contopește unitar diferențierile umane și vegetale... Planta i se pare adesea alcătuită din structuri animale, surprinse într-o miscare incremențită, dar a cărei continuare pară-țimeru gata să izbucnească din nou. Animalul, la rîndul lui, îi apare uneori mișcat nu de un reflex propriu, interior, ci de un agent extern, cum ar fi vîntul care agită plantele” (pag. 8).

Articolul N. Iorga scriitor este de o pătrundere asociativă nu numai adîncă, dar și de un suflet compact și totodată vertiginos, inclt a-1 mulla în extrase și de-a dreptul o împietate. Ca și ațtea altele, despre Sadoveanu („Focurile sale de popas, în noaptea, transpune la superiora șecară umană, au funcțiunea reflectoare subvaccative, care, în întunericul nesfirșit al fundurilor de mare ne descoperă frînturi de viață ignorată”), Tudor Vianu („Un fel de Sadoveanu al gîndirii”), Franz Kafka, Walter Benjamin, Ștefan George, Rilke, Virginia Woolf, Ruben Dario, Lorca, Eugenio Montale.

Apropierea de operă se execută la vederea oricui și la lumina zilei, într-o ambianță solară, culoarea specifică datorîndu-se numai neobișnuitei densități și concentrații ideistice. Sondajul critic, în ciuda adîncimilor la care se efectuează, tinde să obțină o imagine clară, luminoasă, de un contur distinct. Dar de la un moment dat radiografia devine orbitoare, efect al intensității fascicului de raze percutante și numai ca efect al acesteia.

„dovedite”, cu atât descoperirile critice se-nearcă de un fluid al neprăzătorului, al surprînzătorului. Edgar Papu este un creator de semne de mirare. În centrul fiecărui eseu proliferă o punctuație a exclamărilor, a surprize. Se pornește, mai de fiecare dată, de la o întrebare ingenuă, de la o proaspătă stîrnire a curiozității. Spiritul este inclt să-și pună întrebări de o candoare dezarmantă, la care s-ar părea, nu există decît un singur răspuns, cel presupus, cel știut de toată lumea și pe care toți sîntem dispuși să-l oferim în cor, în virtutea unui mecanism producător de clișee. „Metoda” lui Edgar Papu este de a simula să nu știe de existența lor, a acestor răspunsuri. De exemplu: „De ce este cinematograful o artă a veacului nostru?” Cine n-ar ști să se grăbească a răspunde? Edgar Papu, totuși, insistă: „Este filmul o artă numai a secolului XX”? În acest caz el va dispăre o dată cu secolul. În acest caz el este o artă minoră. „Dar dacă răspunde unei necesități permanente a omului, ca muzica, ca poezia și pictura, de ce n-a existat oare și înainte de secolul nostru?” Dar oare cu adevarat el n-a existat? Absența mijloacelor tehnice, care, în definitiv, nici nu sînt esențiale nu ne împiedică să-i descoperim o străvechă existență... Virgiliu are în Eneida „o magnifică și exactă viziune cinematografică”. „Este vorba de fatala noaptea a Troiei invadată...” „Așa cum se întîmplă în cazul montajului obiectiv al filmului, ambianța nu este văzută prin ochii spectatorului, ci este construită în direcțione naje, în speță ai lui Aeneas care, alături de propria evenimentului, nu mai privește decît furtuna contribuă a acțiunilor. În tragediile lui Seneca apare subliniat natura teatrului și se scoțiează în schimb, un prim demers pentru alcătuirea viziunilor critice cinematografice”. Demonstrația, de o perfectă rigoare logică, emană totuși un flux al surprize și atmosferă de lucru nemaigînd, țesuță însă în exclusivitate din observații strict adevărate, izbtoare „doar” prin ridicatul coeficient de adevar perfect surprinș și împede exprimat, cum ar fi, de ex., aceea referitoare la imperceptibilită spectaculoș din opera dramaturgului latin, care, în aparența sa incoerentă (dacă ne raportăm la principiile artei clasice), anticîpăză un principiu al cinematografiel moderne.

Edgar Papu dispune de instrumentul unei pătrunderi superioare, în miezul — însuși al fenomenului artistic, spre care izbutește a consolida secțiuni de lumină concentrată, durabilă, fuziune de neprăvăzut și confort, risc și tenețioșie, uimire și exaltatie.

STERE ȘI SPAȚIUL BOREAL

arhivă sentimentală

Intr-unul din numerele revistei „Ramuri” — una dintre publicațiile de prestigiu, ce urmărește cu perseverență un program bogat de reevaluări culturale — se propune o re-examinare a prozei uitate a lui C. Stere.

Primum suggestia, această stimulentă programul „arhivei” noastre care intenționa o reevaluare a prozei lui Stere în cadrul literaturii noastre, după un rând prealabil în aria marilor noștri prozatori. Observațiile lui C. Stănescu despre „geologicul la Stere” ne îmbie însă la o aprofundare a categoriei de geologic în planul unor categorii mai largi despre stil.

Fie și metaforic, formulările unor Frobenius, Spengler sau Woringer despre spațiu ca matrice a unei culturi ne conving în cazul de față, datorită interpretării lui Blaga, prin perspectiva unei concrete aplicări stilistice, seducătoare prin obiectul ei. Nu o cultură, nici măcar o literatură sau un curent, ci un autor — și încă unul inegal, contradictoriu și uitat — ne îngăduie o delimitare stilistică a cărei valoare nu poate să nu atingă o sferă mai largă.

În proza lui Stere și în experiența lui artistică se circumscrie un spațiu istoric și cultural care se ridică pentru un erou modern la prestigiul de surdă a tragediei, spațiu pe care îl vom numi — incluzând geologicul — spațiu boreal. Prin Eminescu există la noi o obsesie boreală, o nostalgie a glaciului, a cerului verde și a oceanului ce congelează, a pădurilor ce cresc dintr-o ghețură și există la el chiar și un simbol al mitologiei walhala. Marea noastră mag, cu ochii pieriți în zenit, ne căuta nouă cu înfrigurare o obrie aleasă și, dând orgoliosă replică civilizațiilor „construite” — în speță celor mediteraneene — ambiționa să ridice la demnitate civilizația naturii, incluzând-o în sens larg arhaicului celtic. Niște strămoși irani, fiind de tipul lingvistice sale (scită, sarmată, persană) — convenea mai puțin poetului, care își îndreptă în stivă simpatie spre tipul kentum (celtă, veche germană etc.), limbă a unor oameni înconjurați de edenul pădurii („Lume ce gîndea în basme și vorbea în poezii”), reprezentat prin alții blonzi și cu ochi albaştri (vezi vellepodul poetului).

Vom discuta cu alt prilej susținerea înțelesă a ipotezei. Cultura halatată răpe, se pare, în mod dramatic și ritual culturile noastre locale, provocând scufundarea unei Atlantide ale cărei cioburi ne umplu și azi de admirație și regret. Să fi fost oare aceasta lumea arhaică a pădurilor lui Eminescu, probată prin culturile de bronz ce se află în depozite mari la noi, acele splendide topoare, purtate în brul de piele al bărbăților bălani, circulați prin codrii continentului din Galtia nordică pînă la Dunăre?

„Acestă lume a naturii neprihănită se întinde și spre răst, spre codrii asiatici și, de cădută sub încremenții definiției geografice, este prospectată, printr-o întimplare excepțională, tot de către un român, intimplător și poet, Constantin Stere.

„Din fauna taigală — ne vestie romanțierul — din vece de vece, în lipsa omului... „In taințele ei se zămisleau, creștea și roiau acele hoarde neîmbelzite care apoi, în goana după soare (s.n.), în căutarea unor așezări mai priincioase vieții, se revarsă năvalnic asupra lumii, punind în mișcare nenămurate noroade...”

Spațiul boreal devine astfel, în transcrierea romanțierului, o înființă matrice unde viața se cristalizază după legi obscure — din anorganic, din geografic, din necunoscut într-un cuvânt — ca să invadeze din timp în timp în lumea cunoscută, lumea formelor consacrate istoric, organizându-se consecutiv expansiunile, goana după soare. Este, dacă vreți, locul unde timpul „încearcă în zadar din goluri a se naște”, zarea de dincolo, hotarul la care lumea istorică se frînge și cade în primordiale, și totuși un spațiu al vieții pe care îl vom numi, fie și impropiu, spațiul boreal. E spațiul prozei lui C. Stere. La „spațiul bolit” al lui Frobenius, la „spațiul labirintic” al lui Riegl, la „spațiul mortific” al lui Blaga se adaugă o nouă categorie, un antispaziu, spațiul boreal.

Dar spre deosebire de obsesia boreală a lui Eminescu, care este aceea a unui spațiu edenic, cesticănt spațiu, prospectat de romanțierul nostru, este sursa tragediei, un infern, oricît de impresionant și mare. Ni se oferă un cadru unic, cele patru anotimpuri ale taigalei, deschise solemn ca și în poezia lui Bacovia, unde primordiale își găsește cea mai cutremurată silabă, printr-un cuvânt simplu și sacramental: „Taigaua tace...” „Iarna...” „Ninge...” „Bate vîntul...” „Nori se împriește...” „Dar, ce sunet lugubru se aude?”

Nu este ceea ce se cheamă o descriere de natură, și nici o răsucire în subiectiv a peisajului, ca la Poe și în genere la simbolizii sumbri, ci o realitate tragică, natura aruncată în

timul cerc dantesco: „Sub cer acoperit, taigaua tace. În colinade zălele și mările, îmbrăcate de mușchiul cărunt, se smulg parca din stratul gros al cristallurilor de zăpadă și fug spre cer brazii cei sumbri, cedrii minđri și pinii sprinteni... Dar pe coroanele lor întunecate se lasă dușmănos tavanul de plumb al norilor negri, și le taie acintul... Taigaua tace, încrunțată, — și geme numai surd sub povara vîdăduului mor”. Apoi ninge. „Nori albiți își revărsa fulgii ușori”. Incepe o feerie mortuară de albe peste „o lume fără mișcare, fără lumină și fără viață”. Apoi „bate vîntul... „Din largul Oceanului Pacific se deschide năprasnic uraganul... Și peste tot, „orice licărire de viață stă pîită de groaza morții”. Apoi norii se împriește și „în stînc de topa, erupțiile și lentioase ale turorilor boreale aruncă reflexele mistice ale fulgerelor ei pline de slavă și taină”. Apoi taigaua se dezgheață. Apoi se aude un sunet lugubru, unic prin comiția ce o provoacă în noi din toate paginile citite.

Este totuși penultimul cerc al infernului, fiindcă cel absolut este reprezentat prin uman: „O suprastructură imperiului a creat aici cu vremea, prin justa punerea și suprapunerea formelor sociale și a normelor vieții de stat disparate, — o întocmire fără analogie în istoria lumii”. Cotele acestui monstru social — sălbăticia depășită și intelectualitatea mazăimă: „In bezna vieții primordiale au fost aprinse, peste tot — prin tragedia detențiunii, n.n. — mici focare de viață întinse...”

„Acesta este cadrul și premisa tragică a eroului Vania Răduțu. Nu vom intra însă în analiza acestui fluxuiv de pagini, interesându-ne în prezent cu totul altceva. Vom reveni deci la ideea acestei „arhive”.

Ne propunem să urmărim, prin Stere, un specific de percepție, iar în cazul prozei lui să izolăm câteva elemente de stil ce sînt nu de literatură, ci de o mișcare stilistică în sensul consacrat de Blaga. Teoria specificului se poate, socotim noi, verifica cel mai bine în cazul acestui autor, care ne dă șansa unor confruntări dintre cele mai neașteptate.

Foarte de tînăr, Stere sau Vania Răduțu pleacă în lumea de dincolo, în absolutul geografic — cel care izolează totul, incluzînd ideea de personalitate — și pleacă desprîndu-se de lumea sa, fără să definească prealabil cristalizare a conștiinței, un eu definitiv format. El n-are o solidă cultură românească și în genere numi un embrion de cultură, însușită conspirativ, în condițiile ocupației țariste. El pleacă însă cu o zestre pură de sensibilitate, cu posibilitățile absente, aceste latențe colective și individuale încercute atît de exact de Blaga. Ce destin realizează el? Ajuns acolo în inedita lume albă, el intră totuși într-un spațiu constituit, cel boreal, care definește pînă și un corolar spiritual — spațiul dostoevskian. Experiențele, indiferent de ireductibilitate personal, ar trebui pe undeva să se suprapună, silindu-l pe autorul nostru să accepte o viziune prealabilă și să ne dea, dat fiind calibrul talentului, o narațiune minoră a „Casei morților”. Se întimplă așa?

Raportată la „Amintiri din casa morților”, bucată de debut a lui Stere — „In voia valurilor” — ni se pare majoră, chiar superioară, cel puțin în planul consistenței senzoriale al observației, aceea care pune premisele unui veritabil scriitor. Cursa de păduchi, replică a curselor englezești de operă în condiții siberiene, oceanul care provoacă delicii unuia copil, legîndu-l cu picioarele în zău de lanțuri, teșitura din zidul pușcării, sculptată de căpîșna unui paznic ce doarme, veghîndu-l pe ocași de 40 de ani, sînt fapțe pe care retina blazată a unui rus al imperiului, fie chiar Dostoievski sau Tolstoi, nu le putea consemna măcar. Le-a consemnat cu un alt fel de simț al absurdului un român, acest Vania de pe Răduț, care purta în fundul sufletului limpezimea de cleștar a spiritului Jolcoric, dublată printr-un simț epic și printr-o conștiință istorică ce ni-l amintea pe Hasdeu.

Condițiile ieșite din obșnuta geografic și istoric determină chiar un miracol. Constanta mirată a spațiului se dilată între Obi, Ienisei, Kamcațka și oceanul boreal pînă la o viziune concret-galactică pe care nici un rus n-a realizat-o decît confînut. Om de plai, om al orienturilor intime, ca orice român, Stere trăiește fascinația spațiului:

„Apele revărsate nu mai puteau trezi noțiunea de fluxuiv. Dacă arămul drept, ceva mai înalt, mîșginea cu oarecare precizie alba lui, — la stînga însă nu numai că tușul de sălcii de pe mal dispăruse sub pinza gălbui, ci apa năvălise și taigaua, stîlcind printre trunchiuri, în răsfrîngeri sumbre; iar peste scorburile putrede ea își întinșese luciul adormit peste toată zarea...”

Taigaua este totul, totul și se subsumează taigaua, este fatalitatea. Ea decide că așa luni de lumină și alte șase de noaptea albă — casmar galactic în care brazi, oameni, jivine somnambulează între zăpezi terțiere, într-un fel de psihanaliză a geologicului și a umanului ce nu-și

are echivalent în nici o literatură. „Pînă și jandarmii păreau impresionați de măreția decorului. Totul era înălțat în lumină zilei, — dar natura dormea. Nici un sunet de viață nu rupea făcerea limpede a acestei feeri luminoase, nici un cîrpit de pasăre nu învia vîdăduul, nici o înșuritură de pește nu frîngea oglinda sumbră a apelor, — nici o făptură nu venea să împraștice a acestui nemărginiri mute, cu atît mai apăsătoare în zorii vii ale dimineții. Seara și dimineața, noaptea și ziua, se topiră într-un vis de tăcere și de lumină...”

Stere se întîlneste aici cu oniricul, iar cele mai bune părți din „Hotarul” — vol. IV al ciclului — în de un sui generis al oniricului pe care îl potențază, mai bine spus îl creează, natura. De oniric în, de altfel și paginile despre bilciul mongol dintre zăpezi, desfășurare de mîșcări colorate și arome exotice ce se topeș în ireal ca și un miraj, de oniric și cea poveste scandinavă cu prințesa Lirca, zeitate buriată, amosind a pește crud, descoperită într-o sanie trasă de cîini, sub spectrul unei aurore de apocalips. Se dezvoltază și aici, ca în întreaga noastră literatură, simțul culorii, al decorativului și al gratuitului, cenzura fiind, speculilor sincopi, umorul situațiilor mici, cu exactitate de filigran.

Dar în redactarea definitivă, ceea ce ștusem a fi bucată de debut se dilată și succombă dreptat, în stăpînirea galbene ale unei proze semi-jurnalistice. De ce?.. Drama personajului lui Stere, ceea ce ratează romanul, este refuzul eroului de a accepta tragedia. Calchind destinul autorului, deci al personajului politic de mai tîrziu, exterior cărții, Stere n-a știut sau n-a avut priceperea de a construi, pe temeliile ficțiunii, drama lașului — singura care putea salva romanul de peribulitate. Personajul său succombă într-un egoism minor, înfășurat într-o mistificare ideologică periferică, — și unde? — într-un spațiu în care totul l-ar fi putut ridica — taigaua, Oceanul arctic, detențiunea — la absolutul tragic-ideologic cosmic.

Prin tangență, un alt european a străbătut acest spațiu, un francez, un navigator din expediția oceanică a căpitanului Le Pérouse. Lăsase fregata științifică în „Marea Chok și, purtînd asupra sa jurnalul expediției, a străbătut călare și cu postalonul cele două continente. Iar atunci cînd, cu peruca pieptănată și pudrată, în finută de rigoare, urca scările Palatului Versailles, ca să depună la picioarele regelui mesajul, fregata curajosului căpitan se scufundase de mult între ghețuri, iar resturile ei aveau să fie pescuite peste un secol.

Cu proza lui Stere se va petrece un fapt similar. Fregata omului s-a scufundat de mult aici, aproape de noi, pe Dimbovița. Dar proza sa va ridica tectonic de sub oceanul uitării, dînd posterității posibilitatea de a reconstitui un continent...

P. S.

Fugarul din taigă a adus în buzunare, ca amintire, câteva semine de copaci boreali. Semînîndu-le la Bucu, aproape de Ploiești, n-a încoțit însă din toate decît una, un arbust ciudat. Ciudat arbust, intr-adevăr! Înconjurat de feeria primăverilor și a verilor noastre, acest copăcel polar aștepta, congelat de spaimă, cu crengile goale, clipa iluzorie a înfloririi. Această sosea prin septembrie și în luna numai două săptămîni. După care urma, chiar la această latitudine, iarna boreală...

DAN DEȘLIU

PORTRET

Mongolică încremîntare
În cerul frunții fără stea,
posomorîtă feregea
ferindu-l fiecă ochire;

sprincenele, cu încordări
de arcuiri amenințătoare
(săgeata cînd a prins să zboare
te-ai petrecut în alte zării...)

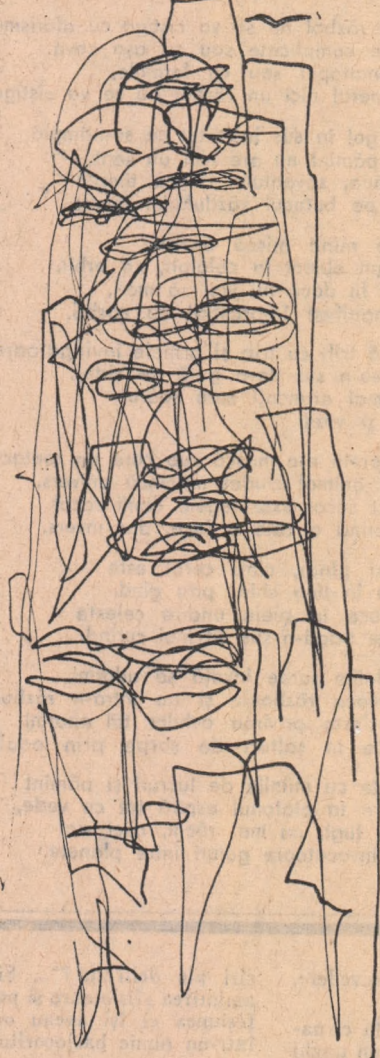
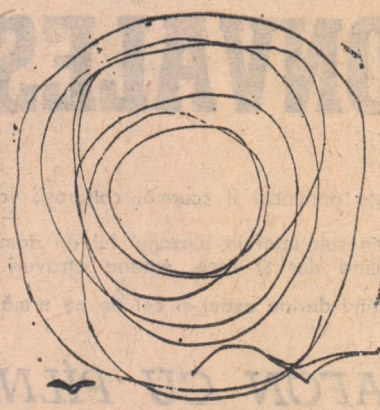
profil amar, neluminat
decît de soarele pierîi,
cînd se-nfiripă trondafirii
din trunchiul descăpîținat;

nări lacome, adulmecînd
fiorii de ombră și de șinge,
crispări de șorpe ce se frînge
pe-un trup de pasăre, plîpînd;

o rană, gura — dacă nu
o floare otrăvită, unde
năluca negurii se-ascunde,
sub zîmbetul ce se pierdu.

GÎND VECHI

O atît de bolnavă iubire
sufletul meu, și s-a dat,
încît uneori mă gîndesc în tine
ca la un prieten pierdut...

Desen de MIHAI SANZIANU

Foarte departe
îmi sînt toate, atunci
risul înveninat,
buzele triste de moarte,
obrazul ars de farduri
și de lungi
riuri de lacrimi, secate
la fel de lesne cum au izvorit...
Și-acel suris mohorît,
care și-n vis mi se arată...
Și mă gîndesc, într-adevăr, că ești
atît de singur
în această lubre cludată,
încît ea, poate, nici n-are există

DRUMUL SPRE DIKSON

Undeva, către nord, într-o zonă incertă,
este insula Dikson,
pe un meridian paralel cu uitarea,
sub steaua polară.

Rocă neagră sub neaua de-o paloare mortală,
scînteind melancolic,
ochi de sloiuri albastre, în care-a-mpietrit
marea de mioză-noapte.

Drumul ei, însemnat într-un vechi pergament
în formă de inimă,
nu-l mai știe nici vîntul, uriașă corabie
cu ancora frîntă.

Nu mai păsări nocturne fulgeră cîteodată
cu glasuri nostalgice,
o umbră de cîntec zvîrlind pe furîș
între lună și valuri,

pe care, zănatec, pribegesc pînă-n zori
ca o flacără oarbă,
poate, totuși, mijeste o speranță de drum
spre insula Dikson!

CARL SANDBURG

breviar

S-a stîns deunăzi, în al nouăzecelea an de viață, poetul american Carl Sandburg, strălucit urmaș al lui Walt Whitman. Longevitatea l-a răsfățat și pe contemporanul său, Robert Lee Frost, mort în 1963, cu un an „înărd”: n-avea încă 89 de ani. Macrobioția nu mai este astăzi o știință larvară, cînd condițiile de viață s-au îmbunătățit simțitor aproape pretutînd, cînd se fac operații directe pe cord, cînd cordul se reanimează prin fel de fel de mijloace clinice. N-am întrebunțat dinaintea cuvîntului inimă, pe care-l rezervăm, în circumstanțe de poezie, sensibilității afective, dragostei de om, veritabilă piatră de încercare a genului și a geniului liric.

Răspînditor fervent a numeroase nume noi de poezii străine, poetul A. E. Baconsky, în prezentarea pe care o face marelui liric american, afirmă din capul locului: „Carl Sandburg nu mai este de multă vreme un necunoscut pentru publicul nostru iubitor de poezie și bibliografia lui românească nu face decît să se amplifice mereu” (Carl Sandburg: Versuri, în Editura Tineretului, Colecția Cele mai frumoase poezii, 1966, Prefață). Oare? Desi nu intră în „profilul” colectiv, și nu mai există nici cel ce zăbură bizonii, / Cei ce văzuseră turmele lor fără număr / cum treceau pîștînd în pulbere / iarba preerit și-apoi, aplecînd / capete negre, băteau din copite / învîlușii în somptuoasă vîltoate a amurgului. / Nu mai există cei ce văzură bizonii / Și nu mai există bizonii” (Amurgul bizonilor).

Sîntem, noi, românii, cu deosebire simțitori la înțelegerea arătată de marele poet sculptorul Brăncuși, încă la început de drum pe calea spinoasă a celebrității, după ce uameștii noștri continent crezuseră că artistul se făcuse uinovat, prin transportarea lucrărilor lui — pentru ei informă — de delict, de frauduloasă introducere a unor materiale brute interzise.

Ca și Whitman, poet dinamic și spontan, Carl Sandburg a gîndit însă foarte personal asupra esenței artei sale. Definiția pe care l-a dat poeziei sînt profunde și bogate în suferință: „Poezia e jurnalul unui animal de mare care trăiește pe uscat și care ar vrea să zboare”. Este „o căutare de silabe care bat la porțile necunoscutului și ale incognoscibilului”. Este „un document imaginar care explică cum se fac curcubeiele și de ce dispar”.

Poetul-cestăean a dat în Omul cu degetele săfîrîtate (trad. de Mihnea Cheorghiu), cel mai zguditor act de acuzație împotriva „erorii naziste în Norvegia cotropită”. Păcat de la Chicago, centru industrial pe care avea să-l cînte cu dragoste, afirmat literar în cercul „Poetry” al Harrietei Monroe, din aceiași oraș, Carl Sandburg a fost exponentul energiei americane populare, a fost un mare poet național. În fața unor asemenea pierderi, deliul nu este numai al unei singure națiuni, el îmbracă cu zăbranc de jale întreg rotundul planetelor noastre.

Șerban CIOULESCU

Paul ANGHEL

LEONARD SLAVU:

FLORI DE PRIMĂVARĂ CU GAROAFĂ

HARALAMBIE TUGUI

CERBII

DE LA PĂTRĂUȚI

N-am să uit, n-am să pot uita niciodată
cerbii aceia înolți cu pasul de vînt...
O vară întregă-i strigase pădurea-mbătută
de numele lor ca lumina,
încît oamenii se pomeniră și ei repelînd
după arborii vrăjii de apele lunii:
— Călin și Călina!

Treceau candzi și zvîștii prin miratele sale
de-ai fi zis că atunci coboară din basmul uitat,
și că-n rămurisul de coarne date pe soate
un lucefăr e gata să crească, țîntat.

INDESTULAT

DE-AROME

Indestulat de-arome vîntul,
vîntul meu din coclauri moldavi...
Il duc pretulîndu-mi pe osul frunții;
mi-l treieră-n piept fiecare secundă —
dulce mișgietor ca florile teilor
din cimilitul părintesc, în mai,
— aspru ca o cohortă de lănci geroase
pe-a Dealului Mare zbîrnă de sănii.
Indestulat de-arome vîntul,
vîntul meu din Taro de Sus.

Oriunde-mi îndrept goana pașilor
urmărit de albastrule picte-ole morții,
cine mă ia frățește de braț, mișgîndu-mă
și spunîndu-mi mereu: — Sînt cu tine,
eu, risipitorul de celuri! N-ai un zmeu
din cele alit de draği tie, vechiule mester?
Ji-l duc pînă-n norul acela aprit să te-nlunece,
precum pe-atunci cînd ghemul
de sfoară era încă mic, asemenea ție
și zadarnic visoi să le torci stelelor razele.
Fiindcă sînt Vîntul,
vîntul tîu din coclauri moldavi
care și-am vestii năsterea-n trombe de-omăt...

Toate pe lumea aceasta aleargă...
Vîntul singur rămîne să ne vegheze omurgul:
visul copilăriei în albi de lună;
visul celei dintîi iubiri, geomănul crinului;
visul gloriei oarbe de-a te și matur
visul apoi de-a-mbătrîni jalnic sau falnic;
visul apoi, visul ierbi, visul pietrelor
la fel cu-oi femelilor ce te-au uitat
(în ciuda fapului că încă le visezi);
visul bucuriilor și tristeților, unul
mai amar decît celălalt;
și pînă la urmă visul de a le mai visa
măcar o dată pe toate...
De aceea m-am făcut vînt și hoț de arome;
de aceea n-am aducată hodină: aleară și aleară
Uite, dacă îmi aduci unul din zmeiele-acelea,
Iți iur că nu va cădea
mai deaparte decît pe Dealul Mare.

ELEGIE ÎN NOAPTE

Parcă te văd pe-aproape rîzînd;
parcă n-ai sta de ani în pămînt,
și te-aud cum dai cu coasa prin otavă
ca un Hercule, traversînd vara moldavă
în vacanțele țînerășii...
Preîntîndena cu mine ești
săra și dimineața, frate mort în război.
Și tu frate și voi prieteni furăți mai apoi
de flagelul vacului, crunt,
lata, mi-e părul cărunt
mie, mezinului visător-stelar
rămas să ducă iarba cu gust prea amar
a singurătății pustii.

Zadarnic văd pipăi frunțile din fotografii;
sînt reci, reci ca beznă și neștiutul
în care v-a înecat lutul.
Zadarnic mă duc la prîntîștile mormînte...
Nu mai cu nici ele cuvînt
pentru tristele mele
Zadarnic încercăz să mă mișgăie surorile...
Și-au rupt în mine corzile vîrtole
anilor grei de miereă copilăriei ca stupii.
Urlă în noaptea de iarnă copacii, ori lupii?
Și cine mă cheamă și mă tot cheamă
să-i dau pămîntului neiertătoare-i vomă?
Numai o singură durere stă pururi trează
sub inima fără scîlpăt de roză.
O port cu mine întregă, oriunde —
frăți și prieteni din zări neștiute.

M-apasă, greu, pe umeri trecutul ca un ram
Și arde Amintirea...
Și lacrimi nu mai am...

CONVALESCENȚA LUI IOV

SARPELE CU CAP DE IOV

Fii luminoși, e ora sarpelei cu cap de Iov, cel ce suferă de marea lipsă ce domnește azi lipsa-n lume de otrăvuri care nu se mai găsesc nici în jungla de miresme a vreunui vechi ostrov nici în gușile ghitane ale șerpilor bastorzi nici în dinte de aur, nici în dinte de dințel.

Sarpele cu capul mare fuge pipăind amprente, gustă riurile, sună fructele la gura sa, trage ul jos din vulturii, inventează continente, sugere rima de nămolul care o învețuie.

Disperat ațîș falduri în trompa de elefant, se lasă mîncat de tîgru cu să-i cercetare porii, suie spre orașul Roma, blînda prin diamant, caută otrăvuri bietul, măcar serurii provizorii.

Nicăieri, nici în cutăcut, nici în sodă, nici în singe! Înnotat de steag palpită sceptic pe ocean, cu vase, plictit de libertate și vind morții să se lase la Capul Bunei Speranțe, capul lui albastru plînge.

Cum să mori cînd nu-i otrăvit nicăieri în Univers? Stea de stea suferă astăzi de absența ei grozavă, cucăie leșia moartă, în bălți lîncede și verzi, din vulcani salivă sare, ca din gurii, în loc de lavă. Și-atunci sarpele ce are cap de Iov și nu mai poate nici trîși și nici să moară, simte ochii cum îi cad, și spre toxice planete scoate limbile uscate izolat pe lutul rînced, care nu mai are iad.

O, sărmanul sarpe care suferă cu cap de Iov, ce să faci, în ce scorburi să se-amestece pe șine, cu putreziciuni, cu arse-n umedul alcov, al unei amante stronii care, iată, nu mai vine?

Devin lunile egale, devin stelele egale, în același punct cînd una crește alta se prăvale, sarpele arată totul cu delirul cărnii sale.

Lumea goală de otrăvuri dezvelește leșuri ude, disperat el simte noaptea cum stîlcindu-l lent prin noi fugi, nu mai răcn, căci sint în cer invocătoare goluri între planete.

cum niște genunchi il scurmă, colțuroși, voinđ să mute

sănătatea suferinței în blaznul lui de domn fericit cînd dur și rece, amana otrăvuri cruce lov de rînd devine astfel și cel de pe urmă domn.

PLAFON CU PÎLNII

Nici un rîzboi nu se va cîștiga cu orfisme, cu fraze complicate sau cu așa ceva.

cu onomatopel sau cu formule, și-n general nici un rîzboi nu se va cîștiga.

E-otita gol în sus înclt tot ce se-ntîmplă jos pe pămînt nu are nici un sens, nu cîntina, savantule, rîvnita tîmplă întinsă pe butucul vîzdudului imens.

Abia o mină mișcă uneori de la un obiect la celălalt, ca orbii, precut fii dacă nu vrei să mori, brun manifest imprăștiat cu corbii.

Se luptă trib cu trib și armele învingătoare sint trase-n sus de-o gură de vîrte, o, nu mai aruncați spre soare vedete și viteji!

căci soarele a-o mască sub care un tentacul al unui animal ciudat mîncă univers, în acest secol este regele lumii rocul care dorind o cale o face, dar invers.

Nu mai gîndi, cînd cerul este insinuat în tine chiar prin gînd, cînd duca în piele undite celește ca să te tragă-n sus cît mai curînd.

Sub pîniile surde învoaș să admiri, nu provoca rîzboaiile și nu intra-n rîzboaiile, nu desleșta privirea ochilor tăi enormi tirăște-le în salturi de șarpe prin odaie

și ține-te cu minile de lucruri și pămînt deasupra to plafonul aspiră tot ce vede, nu mai fugi, nu mai răcn, căci sint în cer invocătoare goluri între planete.

PORTMITUL

Hamlet cel nou iubeste pe cei vechi, din mîduva aceleiași orbite cu duhul țiuindu-i în urechi ridică templele zăgăzuite ca singura posibilă între perechi.

Hamlet cel nou iubeste pe cel vechi slit divin să joace aceeași tragedie, cu duhul desfrînat peste urechi pe sine se urmează și e nebulă cît știe, straniu amant disprețind perechi.

Hamlet cel nou e însă într-adevăr cel nou face pașii lui aceleiași zigzaguri în penumbra fiind un tron care vorbește, care umbra, cînd dese corine acopăr spațiul său.

Și un gropar vedem, care aruncă spre lume dînr-un cîmîtur, pămînt, apoi un cranii polid ce porcă plîne înclt, un cap prelung amînta aducînd.

— Al cui e? Auzim chemînd o voce.

— E al Ofeliei, mai auzim.

Rîuri în cer încep să se disloce, e al Ofeliei, mai auzim.

Și două minii ridică-n aer capul, groparul sorpă dedesubt plîngînd și „voi sărmanul Yorick”, ce nu se mai aude de cînd comediașii nici morți nu se mai află nici pe pămînt, nici în pămînt.

Ofelia, Ofelia! Și cranii porcă e ceara unui fugur rupt, iubirea e aducerea amînte, plîngînd, groparul sorpă dedesubt.

Nu-i nicăieri în cîmîtur vreun clau, nici un suris aici n-a mai pîtruns, ca o corîndă cade țîrîna din orbite, ca o corîndă-n care e cineva ascuns.

Dar nu cunoșc, urmează să fie-adus acum Yorick, spre-a fi înmormîntat? Cine, altcineva, dacă Ofelia în noua tragedie e cranii dezgropat?

— Cui șapi, groapre, groapa aceea-n care stai? — Nu știu cui o sap. Doamne, și nimenca nu știe, poata-i o groapă care, oricum, va trebui, sau poate mi-o sap mie.

Hamlet cel nou cu capul Ofeliei în minii, Totuși ce face Hamlet, rîmas fără iubită? Adulmăc, priviți-l, prin noții fieroși un dîh care lucește, vorbește și palpită.

În acei duh e Hamlet. Acolo-i casa lui, căci Eșilorul însuși e-acum în tot vîzdudul, cînd moartea unui rege învinuie pămîntul palatului urmează, piatră de piatră, duhul.

Și pe pămînt nu este palatul ci cenușa palatului, pe care stau măști să se răstoarne, fost Eșilor, ești pradă momentului de groază cînd oșul părăsește scribit propria-i carne.

Un Hamlet nou! Iubirea nu-l mai atînge spada, stă fâșinat în ceața unui cludat mormînt și dașă un flutur negru s-ar așeza pe Hamlet l-ar quai plîngînd.

Duhul îi este hrană, duhul îl e iubită, cu oșii fișii respiră tot duh lovind vîzdudul, Hamlet cel nou e singur, și-n el și peste el e duhul, numai duhul, duhul, duhul.

CONVALESCENȚA PROPRIU-ZISĂ

Și învățat cu rîmile cum sint și fișit în omogenia ta pedepsă, cu braște reci cîntînd în chigul meu, ovină gubir corcic cu șerpi, pe coapsă, cu oșul drept vîrsat în ochiul sting, precum și stingul e vîrsat în dreptul, cu sași de vîd strîmii peste pomeli, de carpii vineși sîrnat cu pieptul intrat în regnul celor fără rugeli

sustos pămîntului și simplei morți, coajă de om și cort de suferință, eu, Iov, ultipta veghe a reci tale bolți;

fiind acum părăsit de tine, de ce-mi dai călăriea în loc de rană, Doamne, de ce-mi lași pămîntului vulgur la moartea lui comuna de ou, să mă condamne?

Eram excepție, eram dumnezeiesc, îți încercam în mine modul puterii tale; tu mă rînceai și rana tot tu o conduceai pînă în punctul toxic al limitei fatale

și te preocupam și eram Iov, șovăitor în silnica dovadă, eșam alesul speței, gura ta mă vorbea sub ochiul tău deschis ca să mă vadă

și mă lăsam în paza ta deplin, orb lucrător lusem la rana mea dîlvîd, viciimă bucoarsă, te strig de alii, cum strănut și cucăi, mă plictesc și susur, pe cicatrice mușta, țîntări, încep să vind.

De ce-mi dai larăși drumul pînă neputincioși, cad în capcana veche a lumii mele strîmte, convalescent al unei idei dumnezeiești, ce nu mai poate-aflega rana pe care-o simte.

Mă plictesc pe scarla pămîntului mărunt, dor carne de gazelă, beam apă de fîntînd, dorm, Doamne, fără gemut, vorbesc fără cuvînt, nimic nu mai amuză ființa mea bătrîna,

înebunesc de dorul durerii ce-mi dădea, orb lucrător lusem la rana mea dîlvîd, cum strănut și cucăi, mă plictesc și susur, pe cicatrice mușta, țîntări, încep să vind.

De ce-mi lași volnții pămîntului — pigmeu cînd m-ai atins cu biciul unei dureri celeste? Ti-ntrac convalescența și lînceșta, dă-mi rana, sîntarea mea deschisă vointei tale este.

Neglorioasă moarte m-așteaptă dacă-mi lași în vîile tereștre cicatrizata coapsă, sau este suferința de o mă plictesc în acest veac ambiguu ultipta pedepsă?

GERTRUD GREGOR

Inversunată, Carmen continua să răzăcească prin clădirea străbătută de asfințitul roșic, dar nu izbutea să se desmeticească. Zidurile neliniștite, coridoarele ciudate, curțile strîmte și întortocheate se opuneau amintirii

Nu mai ici-colo apărea ceva vag, ca umbra unei amintiri, care se pierdea însă repede în întuneric. Parcă retrăia primul drum scuturat de febră, alături de tăcerea de gheață a străinei, mai înțîn în vorbitor, apoi urcînd cele două etaje luminate sîcrici, albastrii, pînă în dormitorul lung care elocienta în fundat. Oare acesta sa fi fost dormitorul? Ultima vîpaie a asfințitului tremurî în gămurile înalte, apoi trecu lipsită de vlagă peste băncile care purtau haina curată și tăcută a vacanței.

În vremea amintirii pe aici se putea trece mai departe prin spîrtoare de dormitoare chiochinde, prin sălătoare pline de străluciri albe. Acum tot se sîfîrea brutal și imaginea tăcută împoșca indoiială și întrebări tăcute, dureroase.

Oare acesta să fi fost dormitorul? Dar unde era Fatima, răcolitoarea minune postughească? Unde erau cele patru trepte strîmbe, gangul bolțit și strîmt, colțul tăcut cu flăcăria lui veșnic plîpînd?

Dar nișa obscură cu ferestraie al meru apăsată de cer unde avusese loc ciocnirea cu scîița?

Pașii ei nehotărîți căutau mai departe. Zidurile erau de vină, ușile furate. Dacă ar apare acum o zîna bună — stupid refren al copilăriei — aș ști ce să-i cer: cale liberă prin ușile zidite și cu ochii închiși, cu pași siguri aș traversea trecutul, locurile umirilor și curtețlor.

Pași grei în întunecatul gang bolțit, pași grei de bărbat în sandale. Un preot la o mater mîrîbîndă? — Un medic cu pîrul alb la o internă bolnavă?... Nu. Sint pași vii.

— Ce cauți aici Carmen?

— Eu?... Cred că încerc să mă obișnuiesc. Ce altceva ar fi putut să-i răpîndă acestui recitat cîntîst și de treabă? El n-ar fi înțeles nimic despre zine bune și amintiri zidite, el își oprea închipuirea, se îngusta în realitate. Și dumneața?

— Nicu eu nu știu... Sint și studenți pe aici?

— Am zărit cîțiva... La revedere, Cristian...

Rămase greoi și timid în fața ei paralizantă cu tălpile picioarelor un unghi nesigur.

— Păcat că nu au dărimat cîteva ziduri, oftă el.

— Ce țîi a-n năzărî?

Carmen era indignată și uluită. Să-și audă rostite cele mai tainice gînduri! Și de cîte cine!

— Școala asta sanitară ne sufocă. Prea mult spațiu pentru hîrțiri lor inutile. Și?... Eu urăsc infirmeriile. Niște farose provocatoare sub halate dinadins prae strîmte...

— Da, învețuim Carmen Ar fi putut să ne mai repartizeze o aripă... Nuaptea bună!

Tocurile ei începură să lovească energice leșezile întunecate. Întorcîndu-se, țîri lîncînd o flăcărie... Fata?... Aici unde nu putea fi niciodată?... Dar Cristian aruncă chibritul care se stîngea și urcă greoi treptele.

„Golemul, se cutremură Carmen. Oare pe cine caută?”

Apol deschise usa unei săli prea lungi, neverosimile. Poate că era tocmai aceea în care va povesti curînd despre poezia lumii. Seara de vară strîmte cu mirezme grele și calde băncile goale... Așa stătea în Uraț la sfîrșitul filmului, în fața clasei pustii. Carmen însă aștepta începutul.

Începutul poeziei: „La început a fost Homer, cîntărețul alb pînă în insule albastre...”

Dar nu reuși să-și farmece poetul, barca îl ducea în larg, pe unde liniștite... și se ivi altceva, groaza absurdă și neînteleasă... De data aceasta Golemul și pașii lui erau de vină.

„Groaza aceasta mă va măcina mîrînt și de tot, pînă la urmă, simții Carmen fără să se poată apăra, fîm va înunda prelegerile, fîm va cîntîna orice gînd, va rămîne singura realitate...”

Freud? Poți desigur să despletiești și să diseci lucrurile, dar cum le gîsești? Unde e acel oras, acea pivniță bolțită, cocozata aceea cu ochii fierbinți, cele două cadavre chircite? Sau nu au existat niciodată și erau simple nălu-

— Mai țîrziu, Georgehe. Sint obsesit. Vreau să atîpesc puțin.

M-am trezit pe la ora 3 după amiază. Numai bine am mîncat și a sunat telefonul. (Aveam instalat de vreo două săptămîni un telefon de campanie). Ridic receptorul:

— Da! Aici e comandantul plutonului I.

— Aici căpitanul M., comandantul companiei a 10-a.

— Porunciți, domnule căpitan.

La ora 4½ să fi la comandamentul regimentului. Domnul colonel cheamă la raport comandantul de batalion, comandantul de companie și toți comandanții de plutonane. Se aude?

— Da, domnule căpitan. Voi executa ordinul.

La ora hotărîită am fost la comandamentul regimentului. Colonelul ne-a țînut o scurtă cuvîntare, aducîndu-ne la cunoștință că pe la mijlocul lunii iulie va începe o mare ofensivă cu direcția Mărășii și că fiecare companie din batalionul 8 să pună mina pe cite o limbă, adică să captureze cite un soldat neamt, ca să putem afla dispozitivul militar inamic. Căpitanul M. a rîspuns imediat și scurt:

— Comandantul plutonului I din compania mea va captura un neamt.

Am rămas surprins. Am vrut să rîspund, dar n-am putut. Parcă amușisem. Peste cîteva clipe, am rostîit:

— Voi încerca.

Căpitanul M. m-a măsurat din creștet pînă în țîlpi și a strigat:

Ordinul nu se încearcă, se execută!

După un ceas, am luat drumul înspre bordeiul meu. Tăceam tot timpul. Mă gîndeam cum să mă descurc în misiunea asta, care mi se părea cu neputință de executat. Țîrziu, înainte de a ajunge la șantul de comunicație, căpitanul M. se apropie de mine și-mi pune mina pe umăr. M-am oprit și m-am fîntor cu fața la el. Zîmbea. Asprimea fetei îi dispăruse.

— Te-ai speriat? Unui flăcîn ca tine, țînr, n-u-ai doar decît 21 de ani... nîmice nu trebuie să-ți fie cu neputință. Pentru că am încredere în tine, țîtam dat această misiune.

N-am rîspuns. Ajunși în șantul de comunicație, el s-a dus în bordeiul său, eu la al meu. În bordei am găsit, afară de soldatul meu și pe soldatul Tomachi Andrei, fecior de țîran dînr-un sat din

judetul Dorohoi, nu departe de satul meu natal. Eram mîhnit și chinat de gînduri. M-am trîntit așa cum eram, cu foaia de cort pe mine, căci afară ploaia țîrîa mereu, pe patul acoperit cu cetină de brad. Soldatul Tomachi Andrei, fire veselă, avea obiceiul să-mi pună uneori întrebări puțin protocolare. Mă întrebă:

— De ce sînteți supărat, dom' elev? Ce, vi s-o înneacă corbiiile?

— Tomachi, ești cam obraznic! i-am rîspuns.

— Nu sint obraznic, da mi-i mîlă de dvs. cînd văd supărat. Nu vă stă bine așa! Poate vă pot fi folos!

L-am privit lung și, în cele din urmă, i-am spus ce ordin primisem. După obiceiul lui începu să ridă. Apoi, îmi spuse cu glas răbuciat:

— Și pentru aiasta vă faceți singe rău? Toată afacerea e un fleac. Azi, e luni, Miercuri noaptea vă aduc eu un neamt, viu și nevătămat. Puteți să-l trageți de limbă cît veți voi!

L-am rîspuns, supărat:

— Lasă-te de prostii, Tomachi, măcar acum.

— Aiestea nu-s prostii, dom' elev. Eu știu cînd trebuie să glumesc și cînd nu. Puteți să-ți comunicați și lui dom' căpitan ce v-am spus. Și dacă nu vreți dvs. să-i comunicați, dați-mi voie să-i raportez eu.

Se îndreptă înspre telefon și vru să pună mîna pe receptor. L-am oprit. Tomachi era, într-adevăr, serios și hotărîit. I-am spus:

— Tomachi, să stii că dacă mă mînti, poți să-ți faci testamentul. Uite, e martor și Georgehe!

Nu-mi face nici un testament, dom' elev. Testament e să-și facă neamtul miercuri noaptea, cînd l-oi aduce acî!

Am pus mîna pe telefon și am sunat la bordeiul căpitanului M.:

— Sint comandantul plutonului I.

— Ei, ce s-a întîmplat?

— Cu un glas grav i-am spus:

— Să țîrîți, domnule căpitan! Vă aduc la cunoștință că miercuri noaptea veți avea un prizonier neamt, viu și nevătămat, pe care domnul colonel va putea să-l trage de limbă cît va voi.

După cîteva clipe de tăcere, am un hohot de ris.

— Ce, măi, țî-ai pierdut mințile? Abia ai primit ordinul și l-ai și îndelîntit? Lînteste-te și miine dimineață stîm de vorbă.

— Domnule căpitan, nu sint nebul. Dați-mi voie

blînda îmbibață de culori o înviora, mersul ritmic alături de un reazem și-gur și grîjului o făcu să uite durerea...

— și profesorul... en... en... Lyon și... idge... idge Boston amintesc cazuri asemănătoare. Concluzia mea: începînd de astăzi să se ignore presupusa maldie. Copila să petreacă, să danseze, să se inscrie la facultate, să nu dea nici o atenție durerii. Totodată v-aș îndemna să încercați, să aflați mai ales dumneavoastră doamnă, ce anume a provocat socul psihic care stă la baza acestor simptome ciudate. Cerceți scrieri, jurnalul ci... Mormăitul deveni de nețîțele.

„E senil, fără scăpare”, gîndi Karin. Dar simți repede că toată pleoaria senilului, dădea lucrurilor o întorsătură neașteptată de favorabilă: începutul de semestrul, revederea nesperată și amețitor de apropiată cu țînărul scu stricat, cursurile scriptoare ale legendare Carmen. Înghlîți repede trei calmante, unul după altul, și spuse pîrîntîrilor care se apropiau de ea timisi, spropse speriați:

— Am auzit tot nonsensul. Jurnalul meu puteți să-l lăsați în pace, nu comîncine nici un rînd despre decepții amorose și scurci. Dar voi încerca să folosesc ignorarea. Poate că e și aceasta o metodă, puțin cam metafizică, dar cine știe...

Oh, dragii mei, cît de ușurați sînteți! Ciudat! Nu oream că fețele se pot lumina la propriu, că pot arboră culori mai deschise. Dar dacă ați ști, dragi sărmani, cît de teribil, cît de concret și de nepsihic mă doare pîlciorul!

Voia s-o vadă pe Sabine. Sprîjînită de brațul tălăui chlopătă palidă și îndirjîit prin străzile vechi și înguste spre casa rudei bătrîne și cocogate. Poate că o va găsi în toane bune și atunci Sabine îi va mai spune ceva despre Adriane și Sebastian... Vremea

aceleiași curte în care o zărise odată pe zeiță, în bătaia lunii, împărțind pîine unor zdrențăroși care veneau, țîrîndu-se, din deschizături nebnîuite ale pivnii?... Zadarnic, cealaltă imagine era mai puternică, mai violentă și nu putea să i se opună.

„Hăituirile din ultiulm an de război, febra mistuitoare, durerile care o paralizau, mama răcîcîcî care se stîngea chinut. Goana din loc în loc, goana neîntreprușă — și nu înțeleșea niciodată ce scop urmărea mama, întuise abia mal țîrziu că nu exista nici un scop, doar o căutare deparț a ceva ce nu mai exista, pentru că locurile natale fuseseră lășate strălînilor, Zile fără liniște, nopți înghețate, foame, spaimă, febră, moarte zgomoasă din ceruri.

Apoi noaptea neuitată. Bombele își începuseră căderea sinistă cînd se strecurau printr-o poartă străină în țîr-ul din orașele fără nume. Un șîr nesfîrșit de trepte spre adîncuri. O încăpere bolțită, rece. O ușă, iarășii o încăpere bolțită, iarășii o ușă... Cîte căpîre, ușă, încăpere, ușă... Oare cine? Cîte butoaie uriașe, cite șîruri de aticle, cite lăzi?... Iar în ultipta încăpere cu bolta inutil sustînută de trunchiuri groase de stejar cele trei ființe în lumina plîpîndă a unei lumînări. Un bărbat înalt și mîndru, cu priviri aspre și pîr cenușiu, o țînră țîcută, încerenită lîngă el și cocozată care umbra neliniștită, peste tot, rugîndu-se,

pîndindu-i sau ocrotindu-i pe cei doi și aruncînd priviri încrunțate străncelor care se ghemuiseră istovite într-un colț.

Nu mai cel aspru vorba, mai încet cînd rugăciunea se apropia, mai tare cînd întunericul o înghîtea.

„Bogăție, comori, dragoste, tinerețe. Acolo în întunericul straniu și amenințat. Mil de lucruri pe care oamenii abia le bănuiau, le presupuneau, pe care le gheiau și le combină vag erau ale lui... Al lui era viitorul oricîrei cercetări literare... Nume și întîmplări strălucite, pierdute și regăsite în legendă prîndeau o viață ciudată... Și iarășii tinerețe, adorație și drept la viață. Nu. Groaza încă nu apăruse. Ea începuse să plîpăie abia după ce se deschisese lada, după ce mîrosul de mușcați stăpînise încăperea iar în poala fetei se îngrămădiseră pergamente fosfoante și volume întunecate, atunci cînd vocea devenise mai insistentă, rugăciunea mai înceată și pierdută, cînd sub pleoapelor nehotărîte ale fetei neînșeate apăruse o lîcîrire stranie. Abia atunci simți subit și sumbru crimă. Știa că se va viola, că se va sacrifica și țîrda ceva, știa că sublimul va cădea pradă infamiei, știa că se va întîmpla ceva, ceva... Și se întîmplase. Auzise vijiliul bombei, suieratul ci asurzitor și fugise spre rugăciunile și spre blestemele deslîntuite ale cocozatei. Apoi venise explozia și leșinul.

Cînd se trezise... Cei doi, morți sub

MĂGURA

Deși au trecut 50 de ani de la marea bătălie de la Măgura Cașinului din iulie-august 1917, întîmplările de atunci sînt și azi vii în sufletul meu. Amintirile de război nu se uită. Au rădăcinile udate de singe și de acea n-au moarte.

Voi povesti două episoade, din timpul cît am stat în tranșee de pe Măgura.

Era la începutul lunii iulie 1917, cam cu vreo două săptămîni înainte de a se dezlînti marea ofensivă de la Mărășii de pe frontul Armatei a II-a, comandată de generalul Averescu. Ploaia de două zile mărunț-mărunț ca prin silă, așa cum plouă toamna la munte. Ploaia aceasta mă posomorise. Tranșeele erau pline de apă și soldații se mișcau ca niște umbre, uși, prin noroiul șanțurilor. Mă uitam la ei și ei se uitau la mine cu ochii întrebători. Eram comandantul plutonului I din compania a 10-a dintr-un regiment de infanterie ce făcea parte din Divizia a 8-a. Așteptam parca să le vorbesc. Dar ce să le vorbesc? Le spuseseam că citeva zile mai înainte că „tăcutu” (acesta era numele generalului Averescu pe front) pregătise un atac, cum nu s-a mai aflat, împotriva nemților. Soldații așteptau nerăbdătorii această bătălie și erau convinși că nemții vor fi învinși. Nu se putea altfel. În mîntea lor de oameni legați din tată în fiu de pămîntul românesc, cuvîntul „înfrîngere” nu-și avea loc. Îi auzeam adesea șoptînd:

— Pînă am o loss locu ser: amu, o vînit și ceasu nostru! (Toți soldații erau moldoveni și vorbeau cu accenț).

Era întoș și de luni. Prin ploaia mărunță, înfășurat într-o foaie de cort, după ce făcusem inspectia regulamentară, la ora 9 meseri n-am retras în bordeiul meu, coborînd cele 9 trepte. Soldatul meu, Georgehe Pănuș, mă aștepta cu masa. Am lepădat foaia

VALENTIN STRAVA

...Aici durat-am, iată, sub cetinile frunții,
Din purpură și veacuri, birutor calvarul,
In obla țărinei noi îngroparăm darul
Ce ne aduse Zeul nemuritor ca munții!

URCUȘ

Tăceri, tainici frați,
Vegheri peste moarte,
Pe cine-mi sunați
Din corn, de departe?

Voi blinde priviri
Din suflute, steaguri,
Aprindeți oștiri —
Voi toamne, voi larăși!

Spre cerul deschis,
Purtind constelații,
Cocorii din vis
Duc lauri, ovații!

FINAL

Tac larăși lviți
Pe șesul de var,
In plele de fum
Mă cut, tresar

O ploaie s-a stins
Pe ultimul cort,
Cu brațul destins
Mă-mbie un mort

Pe malul uitat,
Șerpi goi de priviri,
Rotesc în zădar
Prin veac amintiri.

TĂRIM

Urcăm-urcăm prin veacuri, gel —
Prăpăști mari, întunecate stinți,
Mai filiiie sub noi adinci
Rostogoliriile in nopți de-apoi.

Și lar pîndim cu-nfrîgurare
Boltirea vie-a țărîmului înalt!
Cu pulpa-nșingerață pentru sălt
Strigăm țării să coboare.

AUGUST

E risipită ziua cu Toamna prin ograda.
Și tot mai limpezi flăcări ard mările de liniști.
E-n oază strînsă Toamna, cu morcovii la sfadă,
Doar cerul rădăcește întrebător pe miriști.

Păstăile, snopi galbeni, sar una cite una
Jos, gureșele vițe încins-au ceartă-babel
Cum tremură văzduhul pe rug oprindu-și mina!
Cu fața-nșingerață — de sus privește Abel.

...De-acum, pîndind vecia, trec păsări gînditoare,
Tîrîndu-și clipocitul aripilor drept urmă.
Vislîtul lor pe ape îndepărtat, mă doare,
— Ascultă? Înșingurată pe cîmp, tăcerea scurmd!

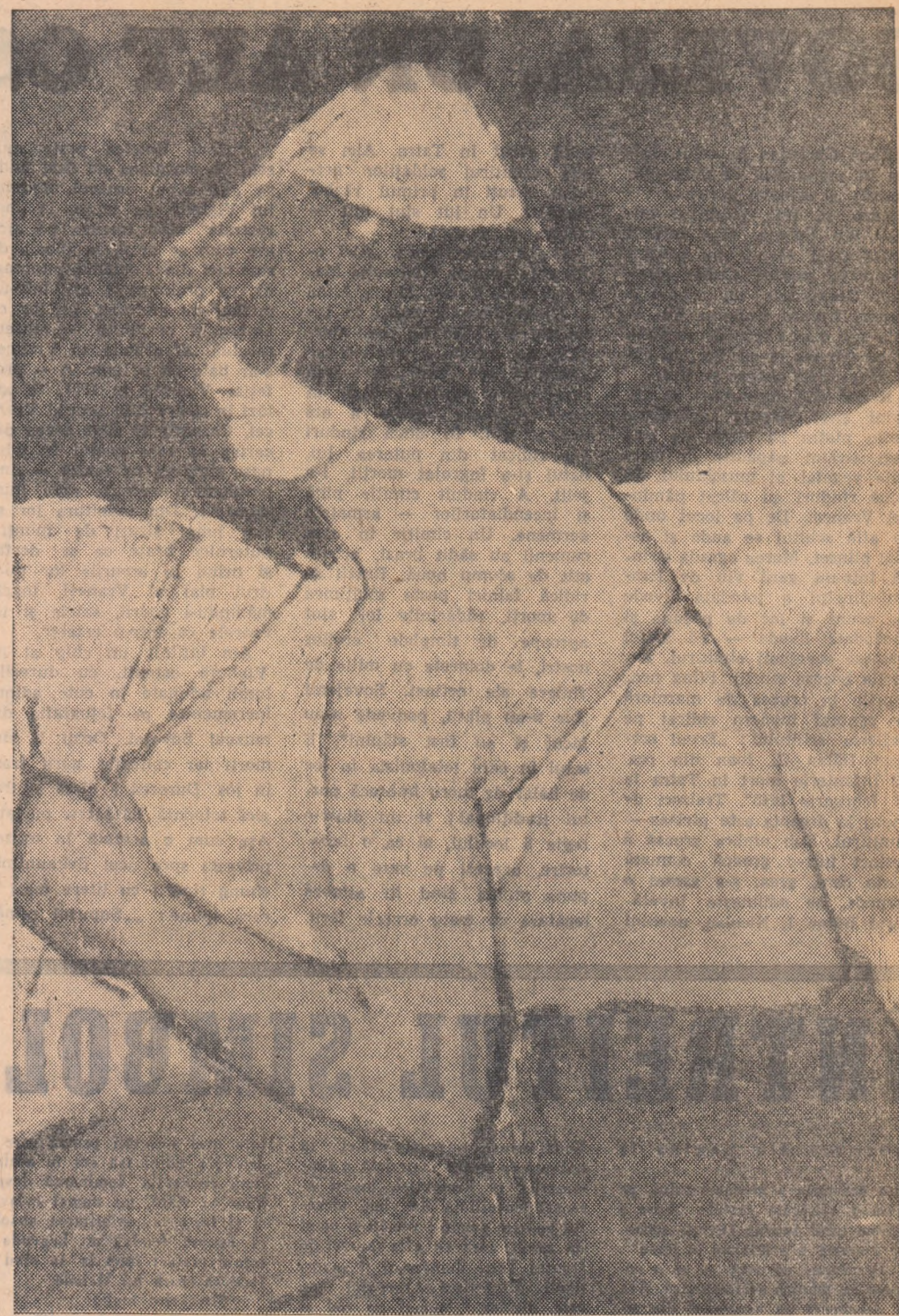
REPORTAJ

Orașul era de-aur și suprastructural.
Pe străzile-nsetate de zori și infinit,
Comori ardeau, vii torțe purtînd neconștient
Imensul primăverii larg fluviu triumfal.

Erau grădini în soare și suflute roind
Peste polenul darnic, tîlăzuind azurul,
Jos, undeva-n miasme își zvîrcolea conturul,
Orașul fără aripi, în umbră, putrezind.

Da, să-azuea urcușul pe turn medieval
Al sfîinților — pe geomuri ieșiți cu albe steme,
Să ne sărute pașii crescuți peste blesteme,
Orașul era de-aur și suprastructural.

Țînteam chior — la răstîmpuri, cu ochiul bumerang,
Jos, semenul ce-n noapte și-a ridicat palatul —
Își împărțea bisnicul cu sobolanii leatului...
Și ura-l înșăcuse de suflul ca un ștreang.

LEONARD SLAVU:
PE PLAJE, LA MAMAIA

ZORI

Iată-mă zilei iarăși ostatic:
Priveghind semnele smulse de vînt,
Mi-am ascuns zborul întreg în pămînt,
Cîmboară la prințul lunatic.

Luceafăr din undele cerului
Își tremură iar fața-i curată,
Peste fruntea prințului săgetată,
Ștele ard vii, semnele gerului...

Lunatic prinț, al nopții mele domn,
Sub sceptrul lunii ce mereu veghează,
Te caut prin sahara zilei trează,
Cu ochii bînd ferigile de somn.

Și mai departe zboru-ți tremurînd,
Îi urmăresc în liniștea de tîndre,
Cum trece lor spre mările de umbre,
Spre golful în lumină sîngerînd...

ÎNTOARCERE

Cit ochiul amintirea în brațe mă cuprînd
Movile-mi coace veacul sub tălpile ulcioare,
Beau cerul în povara haracului de soare,
Și taina lui Zamolxe mie-dacă mîrînda.

Intorc azi iarăși calea pe urmele săgeții,
Pe unde-mi crește holda și sîngele și grațul,
Stelarul cîmp suride, Vin turmele cu noiul...
Pe brazda-nsmîmîntată îmi dau binefegeții.

NĂLUCIRI

trunchiurile de stejar... rugăciuni mormăite și minii uscate care umpleau lada cu foi fosforescente. Încercase să se apropie dar fusese gonită de priviri și gesturi rele, dușmănoase.

O deschizătură nevăzută de îngustă în peretele lateral arăta drumul schișii, exact unde stătuseră cei doi.
Apoi sile lungi pe drumuri pierdute, opriri istorice în spitale, tristeți revoluționare în școli crude... Și de atunci, de-a lungul tuturor anilor: incertitudinea. Vis sau groază reală?

Iar acum... fata moartă era în banca întâi.

— Nell!

Nell avea ochii, precum cerul deasupra unui stadion și era de o seninătate cristalină. Subțire, pistruțiat, genială, matematiciană scilicet, îndrăgostită de animale, de sporturi de apă, o fată unică, dragă, veselă.

Carmen îl destăina unei gândiri întunecate care o apăsa numai pentru a le simți spulberate, suflate în toate vînturile de logica limpede și colorată a copilei de cincisprezece ani.

— Nu te supăra, mami, dar aiurezi... Era obraznic, dar necesar și poate adevărat.

— În primul rînd ai visat, în al doilea rînd poate că a fost adevărat, dar în cazul acesta știu ce era acolo... Poate un tată demn care-ți instrua fiica, sau

cel mult un bătrîn libidinos care încercase să seducă — nu mă întreba de unde știau așa ceva, lumea e plină... Și în al treilea rînd ție nici nu-ți pasă de oamenii aceia — cine or fi fost, ce or fi fost? — pe tine te dor manuscrisele, tu nu poți să dormi pentru că îți închipui că multe din miile tale semne de întrebare și-ar găsi răspunsul în lada aceea.

— Erati litere vechi în negru și aur, și volume cu marginalia mincinate, roșee... Dar era mai mult decît atât: cuvintele înflăcărate ale aceluia bărbat îi determinaseră cariera, pasiunea. În noaptea aceea se născuse dragostea ei pentru valori și incertitudinile vechi. Și mai era o speranță tulburătoare că odată și-o dată va regăsi orașul și lada și că va aduce astfel o oază de lumină în sfera pasiunii ei.

— Poate că n-a fost nimic. Erati obosită și bolnavă și știi tu că de cînd erati mică și-a năzărit că există anticități în locurile cele mai nevinovate. Așa că...

— Dar fata din banca întâi?

— Ești groznică, ilogică, superstițioasă. Lumina unei luminări cu douăzeci de ani în urmă și acum vrea să o recunoască!

— Tu nu înțelegi... Există incertitudini care nu au nevoie de simțuri... — Misticism. Eu așa sacrifică toate hîrtiile vechi și toate fetele moarte zînei tale stupide și bune dacă m-ar

lăsa, în schimb, să sar un metru optzeci măcar odată.

— Du-te Nell.

Era de ajuns. Poate chiar înviorător. „Oare cum ar fi fost copilul meu dacă m-aș fi măritat cu un Golem?”

O dată încercase să atragă în fioria atmosferă rîlkeiană, și în mijlocul unei lumi lucii, țesută din sublim, teamă și via, fata o înfruntase, privind-o calm în ochii ei umeci de emoție:

— Ei și? Grezi că asta l-a scutit de gurală, de rufe murdare și dinți stricați?

Un caz fără speranță, dar un caz tare drag.

Karin își purta sentința de moarte în buzunar. Pînă și parcela mormîntului repartizat îi fusese menționată: pavilionul trei, patul treizeci și șapte în acel sanatoriu maritim, pe lângă care treceau anual sute de mii din lumea vie spre stațiuni gălăgioase de albastre.

— Pentru șase luni. Pe urmă se prelungeste automat.

O boală care se măsoară în ani, o boală demodată a genilor scufundate, a tinerilor iubii de zei. Poate că azi boala nu mai era mortală, se oferea un mormînt de viu și putea fi părăsit după, de două, de trei, de patru ori șase luni, nu neapărat șchedul... „nu, nu!” obiectase medicul ironic și neras. Pe semne că nu auzise niciodată de schilod-

deala sufletescă, poate pentru că îi aparținea și lui.

Iarăși ochii s-o vadă pe Sabine și iarăși schiopăta istovită pe străzile cenușii care țînceau după zăpadă.

Sabine stătea ghemuită în fotoliu și îi oferi priviri tulburi.

Ochii cei mai frumoși și mai limpezi din tot orașul, nu conținea lumea și-și amintea, trăsăturile cele mai fine, statura cea mai zveltă — înainte de prăbușire, înainte de a începe cocoașa să apară și să strice totul, probabil și sufletul.

De cînd își aducea Karin aminte, acești ochi se tot spălăceau și se tulburau și deveneau atât de incolori și de șterși că de fiecare dată credea că așa vor rămîne, dar la viitoarea înfățișare îl descoperă și mai stîni.

— Sabine, azi vreau să beau vin.

— Da... Vin de rămas bun, clătînd bătrîna din cap și lău uriașă legătură de chei din cui. Și la mine a fost aceeași boală, dar și-au dat seama prea tîrziu. Dacă așa fi rămas deapărtat...

Karin simți fiori, simți o groază rece trecîndu-i prin șira spinării și răspîndindu-se apoi prin tot corpul.

Se tîrî greoaie în urma bătrînei agile, care cobora treptele spre pivniță, zăngănînd cheile. Friguri, dar cu ale gerului de afară, friguri înăuntru.

Sabine nimerise ca întotdeauna cheia potrivită. Descuia ușă după ușă și pășea vioaie prin încăperile bolnicioase, pline de aer stătut și pline de praf, pe lângă butoaie prăbușite și rafturi goale. În ultima încăpere (iarăși am uitat să le număr, gîndi Karin) aprinsă lumina. Trunchiurile groase și inutile de stejar aruncau umbre groțeste spre zidurile cenușii.

Karin se ghemui pe un scaunel în timp ce bătrîna se strecura mormă-

ind de-a lungul etajerelor. Sticlele zăceau în rafturi lungi și prăfuite cu gîtururi colorate, lucind argintiu.

— Astăzi va fi cu totul ceva deosebit, șopti ea promițător și scoase o butelcă neagră, opacă, de formă ciudată.

În timp ce lăsa să picure, ca întotdeauna, citiva stropi zgîrciți în pahare, bolborosî date și regiuni și nume de donatori, aproape de necrezut.

— Nu! Karin respinse brutal mîna cu paharul aproape gol. Pînă!

— Pînă? De cînd se știa în pivnița Sabine nu se băuseră decît picături. Și de ce nu? Ochii spălăcîți se aprinseseră și scintelău straniu și brusc în timp ce paharele se colorau, colcăind, în negru, pînă la margine.

După al doilea pahar, Karin simți pentru prima dată în viață acea de-gajare caldă, pe care ațîța i-o clătăsăra cînd o îmblău să încerce băutura. Sabine fu cuprinsă de o veselie sinistru, se furia printru trunchiuri și butoaie și vorbea. Vorbi mult și peștiș și înflorător.

În preajma lui Karin se desfășura o poveste nebănuită despre Sebastian și Adriane; încăperea în care becul începu să ardă dintr-o dată rosietic și obosit părea bîntuțit de ființe și voci de multă vreme spulberate; și îndurerata viață cocoașă se destăina înviorată pînă la acel ultim blestem împlinit fără milă, și, mai departe, printr-un pustiu insuportabil și nesfîrșit.

— Semeni cu ea, cu Adriane, dar nu ești atât de frumoasă...

— Așa se spune...

— M-am rugat: dacă sînt vinovați, distruge-i doamne! Și au fost vinovați...

Și dintr-odată, Sabine debordă de veselie:

— Hai strigă ea. Și încăodată, misterios: Hai! Nimeni n-a mai văzut-o de atunci.

Vechituri, zdrențe, cioburi începură să zboare, dintr-un ungher întunecos în toate direcțiile. Ceva citit greu și parcă opintindu-se. Suf ca pacul pe jumătate ridicat al unei lăzi, Karin zări ceva alb. Se apropie, se lăsa în genunchi, suflă puternic în stratul gros de praf — și înțelese. Un singur nume descifrase, în penumbră, pe una din foi și nu mai era capabilă de nici un cuvînt, de nici un gest. Flori unduiau și se revărsau, porneau năvalnic din șira spinării, din inimă, din membre și vibrau pînă în cele mai îndepărtate celule, împotriva vînturilor și delirului purtați fierbînte de beție și delir pe mil de căi, revenind și răspîndindu-se iarăși, vîjînd și răsunînd în lada fermecată, în volumele care zvînceau și în toată acea încăpere ireală.

Un avertisment îndepărtat dar straniu de treaz anunță: Sabine ar putea să scape capatul greu. Își retrase capul și auzi uluită zgomotul surd cu care se închidea lada.

— Ți le dăruiesc, pe toate, roșii Sabine solemn.

Karin se scutură pentru a-și recăpăta luciditatea. Nebună înspăimîntătoare se jucase din nou de-a destulul. Capatul vrednic de cadou...

Era un monstru, o primejdie umană... Dar farmecul celor văzute era mai puternic decît spaima și rațiunea.

— Să le lăsam aici, Sabine.

Împinse lada mai adine în întuneric și începu să îngrămădească vechiturile peste ea.

— Păstrează-mi-le pentru mai tîr-

ziu, pentru „pe urmă”, nu pot să mă apropiu atât de brutal de ele...

Sabine încuviință, deși nu prea înțelegea ceea ce șoptea Karin despre limpezire și bucurie, despre bucuria așteptării și pregătirea lăuntrică, despre obligația de a se înșinătă, iar gîndurile i le-ar fi înțeles și mai puțin: poate că totul era o înșelătorie a frumosului Sebastian, sau născociri ale Sabine, poate că Adriane a fost fiinta cea mai nobilă și mai pură, poate că a văzut niște hoarfe, niște vechituri jalnice, fără nici o valoare.

„Dar visul să mi-l păstrez, pînă devine adevăr, visul poate să vindece”.

Cînd în dimineața aceea, în loc să povestească penelilor, gata să pornească, despre Ovidiu, Carmen începu să vorbească despre o pivniță adîncă și întunecoasă, cu trunchiuri de stejar și cu butoaie uriașe, iar apoi întrebă rîspicat dacă cineva cunoștea acea pivniță, brusc se lăsa o liniște uluită. Atunci Carmen își ridică privirea și zări un loc gol în banca întâi, tocmai cînd un știc-toț sări în picioare!

— Poate e pivnița lui Auerbach.

— Da, pivnița lui Auerbach oțtă ea. Vom mai discuta.

Apoi își începu povestirea despre Ovidiu.

Poate chiar la aceeași oră a dimineații un tren viața peste nesfîrșitul pod al Dunării spre Euxin.

Karin privea pierdută cerul palid al iernii.

Purta un nume în inimă și pe buze și pe semne că se vedea ceva, pentru că mama îi șopti bărbatului:

— Uită-te la ea! Suride... Poate că...

Speranță mută, dureroasă...

*) Fragment din volumul „Sălcii”, în apariție.

CASINULUI

Amintiri despre luptele din iulie — august 1917

van cu barbă roșie și potrivit de statură, în vîrstă cred, de vreo 35 de ani. Buhăianu Dumitru era cel din urmă. Neamțul se opri în fața mea luînd poziția de drept și mă salută. Apoi, cu glas rugător, îmi spuse:

— „Erbarne dich meiner!” (adică pe românește: „Cruță-mă!”).

I-am dat a înțelege, cum am putut, prin câteva vorbe nemțești pe care le știam și prin semne, să fie liniștit că nu i se va întimpla nimic. Apoi, l-am polifit să stea pe unul din cele două scaune rudimentare pe care le aveam în bordci. A primit oferta mea și s-a așezat stîngherit oarecum, pe un scaun. Tomachi mi-a înapoiat busola și ceasul. Era, într-adevăr, ora două. Mîscăriciul companiei se ține de cuvînt. I-am strîns mîna și l-am felicitat. El mi-a spus cu glasul sugrumat de emoție:

— Să nu te mai văd supărat, don' elev, că nu-ți stă bine!

Am ridicat receptorul telefonului și l-am chemat pe comandantul companiei. De la celălalt capăt al firului se auzi un glas somnoros:

— Cine-i acolo?

— Răspund:

— Aici comandantul plutonului I. Am linișă minie neamțul pe care l-a vrut domnul colonel. Ce fac cu el? Aștept ordin.

Cîteva clipe de tăcere. Căpitanul M. răspunde:

— Vrea să zică nu ești nebun, cum am crezut eu luni seară! Te felicit din inimă. Pe neamț (ține-l) decemdată acolo. Dar cum a fost luat prizonier?

— Soldatul Buhăianu Dumitru, caporalul Topor Sava și soldatul Tomachi Andrei au răpit, pe la ora 1 noaptea un neamț de la postul de ascultare din fața tranșelor inamice.

— Am înțeles. Să știți că nemții, cînd vor veni să-l schimbe din post și nu-l vor găsi, drept represalii, să ne bombardeze poziția. Vezi fii atent. Dă de stare ostășilor din pluton. Mîine dimineață vom pleca la comandamentul regimentului.

Pe la ora 3/4, nemții au deslăntit, în adevăr, drept represalii un bombardament de artilerie care a durat cam jumătate de oră. Au făcut puține pagube în dispozitivul sîrmelor ghimpeate. Victime n-au fost. După potolirea bombardamentului, Tomachi și-a aprins o țigară și a povestit cum a fost răpit neamțul.

— Ne-am coborît pe brînci, numai cu colțuni

de lîmă în picioare, înspere pîrîu și numai pe burta ne-am urcat apoi, încet-încet, spre tranșele nemțești. Ne-am oprit cam la vreo 50 de metri de postul de ascultare. Era ora 11. Am așteptat în liniște tustrei pînă la ora 12. Atunci, am auzit în postul de ascultare vorbe nemțești. Ne-am dat seama că se schimbă santinela. Peste jumătate de ceas, pe la 12/30, ne-am mai tîrît vreo 20 de metri spre postul de ascultare inamic. Era liniște. Iar am înaintat clițiva metri. Deodată, am auzit un sforăit. I-am suflă în ureche lui Buhăianu, care era în dreapta mea: „Mină neamțul porcii la jir!” Încet-încet, ne-am apropiat de postul de ascultare. Neamțul nu ne-a simțit. Dormea. Într-o clipă, Buhăianu s-a repezit asupra lui și, cum dormea sprijinit de peretele de pămînt al gropii, l-am înșăcat de gît și l-a scos afară. Don' caporal Topor Sava a ținut sacul, eu am băgat o batistă în gura neamțului și apoi cu un șervet l-am legat la gură, iar mîinile i le-am prins la spate cu o bucată de stoaară ce o aveam proiectată mai dinainte în buzunar. Buhăianu l-a luat apoi pe neamț de gît și de fundul pantalonilor și l-a dat drumul în sac cu capul în jos. În clipa aceea, i-am șoptit neamțului la ureche: „fertig, neamțule!” Neamțul a fost dus tîrîș grăbiș pînă la pîrîu. Aici, Buhăianu l-a luat la subțoară să pe o nimica toată și a venit cu el pînă la postul nostru de ascultare. L-am scos din sac, i-am dezlegat mîinile și i-am scos apoi batista din gură. Neamțul abia mai răsufla. L-am dus de îndată în tranșee și i-am dat să bea apă, ca să-și vie în fire. Iacă, amu se află în fața dvs. don' elev, viu și nevățăm!”

Dimineața, pe la orele 7, căpitanul M. ne-a prezentat comandamentul de regiment. Colonelul era bine dispus și nu-și mai lua ochii de la neamț. Și, fiindcă știa bineșor nemțește, i-a spus neamțului să nu-i fie teamă că noi românii nu omoară prizonierii și că va fi trimis într-un lagăr de prizonieri. Apoi, și-a întors privirile și m-a întrebă:

— Ei, cum e povestea, ținere comandant de pluton?

— Să povestească soldatul Tomachi Andrei, domnule colonel, că el a fost cîmăcanul acestei răpiri, i-am răspuns.

Tomachi nu s-a lăsat rugat: a povestit, liniștit și cu mult haz, toată părășenia cu răpirea neamțului din postul de ascultare. A ris colonelului cu lacrimi și au ris și alți ofițeri ce se aflau în

preajma lui. Ba, a ris și neamțul, care, deși nu înțelegea o boabă românește, și-a dat seama că deslepe el era vorba.

După ce Tomachi a isprăvit de povestit cele întimplate, colonelul l-a întrebă:

— Ei, Tomachi, cu ce vă cinstește pentru ispravă voastră?

— Fără nici o stînjînire, Tomachi a răspuns: „Apoi, don' colonel, eu așa zice, ca să-l faceți pe don' caporal Topor Sava sergent, iar pe mine și pe Buhăianu să ne faceți caporali.”

— Ce conținent sîntei voi?

— Tustrei sîntem conținent 1915, don' colonel!

După puțină gîndire, colonelul rosti cu glas grav:

— Măi băieți, vă fac pe toți trei sergenți și vă propun pentru decorația cu „Bărbăție și Credință”. E bine, băieți?

— Da, să trăiți, don' colonel! strigară trei glasuri deodată de răsună pădurea pînă departe.

Într-adevăr, incusînă și curajul acestor ostași au fost răsplătite așa cum se cuvine. Dacă nu mă înșel, au fost citați și pe ordin de zi pe divizie.

Bătălia de la Mărăștii, în care a fost cuprinsă și Măgura Cașinului, a fost deslăntită de către Armata a II-a comandată de generalul Averescu.

Bătălia a fost prețuțată de un formidabil bombardament de artilerie, care a durat, după cît țin minte, două nopți și o zi. Acest iad de flăcări, de fum și explozii nu se poate descrie prin cuvînte. În ce mă privește, acest bombardament îmi zdruncinase nervii. Doream din tot sufletul să înceteze, ca să pot merge la atac.

Atacul a început dimineața. Într-un iureș nebun, plutonul meu desfășurat pe două rînduri, a pătruns în prima linie a tranșelor nemțești, trecînd printru rețelele de sîrmă ghimpeată, mare parte din ele fiind distruse de bombardamentul artileriei. Pînă seara, nemții au fost șoși din prima lor linie de rezistență. Au fost luate grele la baionetă. Un adevărat măcel. Cred că pentru un soldat român mort, au murit patru nemți. Ostașii romîni s-au dovedit a fi neîntrecuți în minuirea patului de armă. La fel, curățitorii de tranșee au făcut ravagii cu grenadele lor.

Seara, după potolirea luptei, stăpîni pe linia întâia de rezistență nemțească, brancardierii noștri și-au făcut datoria și față de răniții romîni și față

de răniții nemți, fără deosebire. Intraser în luptă cu 50 de oameni și pierduseră 10 din ei, morți și răniți. Cei trei ostași, care răpiseră pe neamț din postul de ascultare, erau însă vii și nevățamați. Topor Sava era doar rănit la un deget de la mîna stîngă. Pînă pe la miezul nopții am făcut întoarcerea tranșelor cu fața spre inamic. Ne puteam aștepta a doua zi în la atac din partea lui. Dar n-a fost. Inamicul pierduse oameni mulți, era obosit și își oblolea rîmile.

În zori am pornit noi, în schimb, atacul. Victoria trebuia consolidată și inamicul urmărit și nimic. Pînă seara l-am respins și din linia a doua de rezistență, dar foarte greu. Dimineața în cursul nopții precedente, așa că lupta noastră nu mai era egală. Ei erau prea mulți și noi prea puțin. Totuși, a treia zi de luptă, am început tot noi atacul împotriva altei linii de rezistență. Cu tot curajul și vitejia noastră, am fost respinși și sîlți să ne întoarcem la linia a doua de rezistență a lor pe care o cucerisem cu o zi înainte. După ce se întoarcă bine, ne venit un ajutor de vreo 30 de oameni de la Regimentul de Măru al diviziei a 8-a, aflați în bordeciile din satul Rîpi, de pe malul Troșului. În felul acesta am refăcut plutonul, l-am „împrospătat” cum se spune pe atunci.

La vreau ceas după ce alcătuisem plutonul pe grupe mă pomeni cu căpitanul M. Se opri în fața mea și mă măsură cu ochii prin întuneric. Avea fața grozav de încruntată. Soldații care se aflau prin preajma mea, printre care și cei „trei mușchetari” cum îi botezaseră pe cei care-l răpiseră pe neamț, rămăseră ca împietriți. Căpitanul M. se apropie de mine, scoase pistolul din tașca de piele, îl întinse spre mine și mi se adresă pe un ton hotărît și dur:

— Domnule comandant de pluton, dacă mine nu recuceresc linia a treia nemțească pe care ai pierdut-o azi, te împușc și mă împușc. Compania 10 nu poate suferi o asemenea rușine. Ai auzit? Ai înțeles? Ti-am trimis 30 de oameni, deci ț-ai completat plutonul. Să știți că nu va exista nici o îndurare dacă mine va fi alțel de cum îți ordon.

Am rămas mut, ca o piatră. Nu știam ce să-i răspund. Să-i explic că am pierdut linia a treia, pentru că am luptat cu plutonul înjumătățit, că a trebuit să luptăm unul contra cîinci? În timp ce îmi treceau prin mîine, fulgerător, aceste gînduri, Buhăianu Dumitru răspunde în locul meu:

— Să trăiți, don' căpitan! Mîine dimineață îi băgăm pe nemți în „șicșicorniță” (apar

SURISUL LUI ANATOLE FRANCE

PAGINI
INEDITE
DIN AMINTIRILE
SECRETAREI
SALE
OTILIA
COSMUȚĂ

De prin părțile Oradei, Otilia Cosmuț a fost, ani în sir, secretara de răd deosebită a lui Anatole France. Partizan al stilului clar, neîncercat și al ironiei delicate, Anatole France a scris multe din paginile sale în compania ei. Și nu a dat a străbătut împreună itinerari străine, dintre care cel mai fructuos pare să fi fost cel din Italia, efectuat în primăvara lui 1910.

Mult după moartea maestrului (1924) Otilia Cosmuț a publicat la Calman-Lévy o carte de amintiri: Promenades d'Anatole France. Fragmentele care urmează sunt inedite. Le-am scos din cuprinsul a trei materiale de dimensuni mai întinse, dintre care două sunt dactilografiate pe contrapaginile disparate ale unor încercări de proză (în românește) originală. Niște schițe scurte, fără pretenție artistică, valoroase, poate, ca documente de viață. În amintirile despre Anatole France, Otilia Cosmuț se dovedește însă o naratoare deosebit de înverzată și de aceea, cu excepția subtilităților, n-am intervenit în nici un fel. Sînt, aceste pagini, niște excelente portrete în miscare ale celui ce ne-a dat Révolte des Anges, L'Île des Pingouins sau Le Lys Rouge. Și, în al doilea rînd, însemnările Otiliei Cosmuț, fără să aibă vreun lucru deosebit în biografia lui Anatole France, au meritul, fără egal, al adîncirii și lumii din interior a unor ani în care scriitorul francez se afla în plină glorie literară.

d. n.

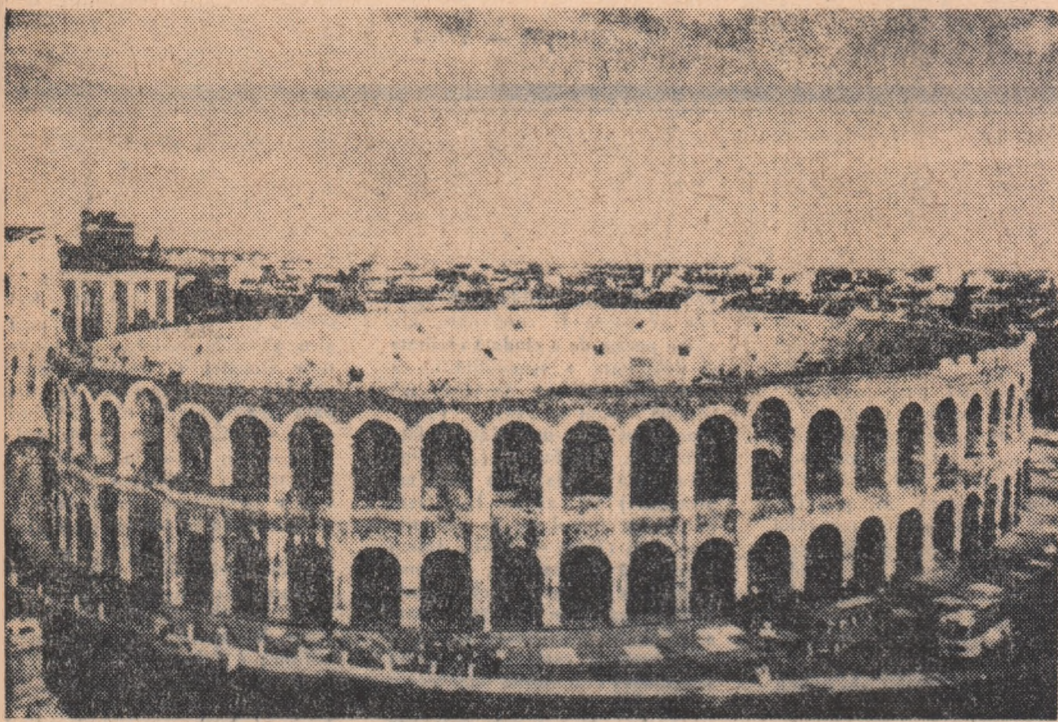
ZEEI SE SCHIMBĂ MAI DES DECIT OAMENII

Stăm sub umbra stîncilor golfului Pozzuoli, lângă Napoli, pe malul cu lavă argintie, în țaga oglinzilor albastre-sombre ale mării. Nici o mișcare de aer. Un soare sufocant. Maestrul privește în depărtare și vorbește, ceretîndu-și amintirile:

— Acum un an, în luna mai (în primăvara anului 1909, n.n.) eram în turcul de conferințe în America Latină... Coincidență curioasă, înfîmptarea ne-a adus în această localitate care a fost mai obiectul unei conferințe exact la un an de cînd am rostit-o. Pe aici își plimba Horațiu visările meditative, noaptea, sub focul roșu al Vezuviului.

Anatole France se oprește. Visează... Din splendorile de odinioară n-au rămas decît urme: câteva ruini sfărîmate, peretei răpași, năpădiți de melci. Locuitorii actuali ai golfului sînt italienii veniți din Napoli și din împrejurimi. Le ascultăm poveștile. Odinioară scalfandrii ar fi

ușoară, cu vorba sa înaripată: — Aici, pe așezările acestor ruine, unde, printr-un contrast bizar, s-au construit hoteluri moderne, cu o arhitectură orgolioasă, și-au dat întâlnire, altădată, marii seniori romani, aici au găsit cupete lor cu bănuți generoși... Dar ce chinuri de gelozie au îndurat bietii ananși, ale căror iubite își desfășeau sîrurile la izvoarele miraculoase din Golf. Așa a fost torturat bietul suflet tandru al poetului Propertius, rămas la Roma, în timp ce frumoasa lui Cynthia era aici, inconjurată de cavalerii galari. În versurile elegiace pe care i le adresa, Propertius n-a încetat să-și întrebe iubita dacă în cursul plimbărilor ei, sub murlele de măsini și de dafini, se gîndea la dînsul, o implora să părăsească aceste ape corupte care au despărțit atîția îndrăgostiți, rugînd-o să se întoarcă la Roma. Incerca s-o smulgă dintre aceste stînci fermecătoare, în fața cărora virtutea femeilor a naufragiat de atîtea ori. În acest loc al dragostei s-a născut pasiunea lui Horațiu pentru Leukonee. Acestui mare sentiment îi dato-

AMFITEATRUL DIN VERONA

peșcut bijuterii, bucăți de mătase provenite din vechile curteanelor bogate și marilor seniori. Luculul a avut aici o reședință de iarnă, din care n-a rămas nimic. Antreprenorii ingenui, germani, elvețieni, și italieni, au construit hoteluri confortabile moderne, corespuzătoare gustului glob-trotierilor americani și englezi. Localitatea e mică, mai mică decît un sat, compusă, aproape exclusiv, din colonia de hoteluri și trei frumoase monumente antice: templul Dianei, al Venerii și al lui Mercur. Anglo-saxone frumoase hoinăresc pe plajă. Numeroși ghizi se învîrtesc în jurul turșilor, arătîndu-le monumentul Agrippinei, sălile de baie ale doamnelor romane, vechile patricienilor și obiecte impietrice, fără număr. Vestigiile ale unui trecut bătrîn. Din splendoarea de altădată n-a mai rămas decît via: acclasi butuc de via ridicat peste lavă ne dă și astăzi, ca și altădată, un vin renumit, de culoarea focului.

răm multe dintre otele sale cele mai frumoase. Poetul nu se în-doiește de ceea ce îl aștepta. În această grădina încântătoare, unde venise să-și îngrijască sănătatea slăbită, spre declinul vieții... N-a fost deloc bogat și viciușor, așa era un dar al meritelor. Dar gloria l-a auruit la frumoasa-i frunte și a făcut din el idolul admirat și iubit al societății din Golf — care-l tălmăci și exalta poezile. Cei mai bogăți și cei mai eleganti seniori îi învidiau succesele. O femeie frumoasă a spus despre el: „Cînd Horațiu își recita versurile, marea trebuia să tacă!” Cînd l-a cunoscut pe Horațiu, Leukonee nu mai era tinărită. Nefîmîșită de viitorul său, se ducea să consulte divinitățile. Horațiu s-a simțit desigur mișcat de neliniștea pasională a acesteia femei atît de bogate și frumoase care-și risipa banii și timpul cercetînd tainele viitorului: „Nu căuta să cunoști (le oprit să o știm) ce sîfîrșit ne rezervă zeii mie și ție, Leukonee, și să nu te duci să ceri sfat de la toți babtonienii. E mai frumos să accepți ceea ce trebuie

să vie. Jupiter să-ți acorde încă multe ierni sau chiar dacă această este ultima în care mai vezi talazurile Mării Tirenice spîrgîndu-se de stîncile tîrmurilor, îți cîminte. Umflă-ți puternic vinele și închide-ți marile speranțe, în scurta ta existență. În timpul citîi vorbesc, timpul gelos aleargă repede. Trăiește ziua prezentă, nu crede în ziua de mine!”

Horatiu nu și-a trăit viața într-o epocă liniștită. El a asistat la declinul păgînismului și la zorii creștinismului. Ca și noi, a trebuit să simtă că se apropie ceva. „Să adorăm un copil și să deplîngem un zeu” — am scris-o într-una din poeziile mele din tinerețe. Este Moartea lui Adonis.

Și creștinismul a învins. Preștințirile alarmate ale Leukonee s-au împlinit. Potolită, fericită, ca a îmbrățișat credința creștină, purificatoare. Zeii se schimbă mai des decît oamenii. Nu mai puțin de un secol, un zeu devine de nerecunoscut.

II

PRIMĂVARA LA BOIS DE BOULOGNE

Luni 2 mai 1910. În reînnoirea timpurie, arborii aței Bois de Boulogne au înverzit, aerul e din ce în ce mai abstru. Inmugurează castanii și răspîndesc suflul lor fin, rășinos. După căldurile italiene ne prihește blîndețea unei frumoase primăveri franceze.

Mă grăbesc spre Vila Said. Vom clasa, maestrul și cu mine, însemnările noastre de călătorie, gravurile, fotografiile, reproducțiile, cărțile, amintirile Orașelor cu bisericile și muzeele lor, cu picturile, statuile, pietele și finitiunile lor parca ne ar un sfîșec. Maestrul aduce de la Casella, editorul său din Napoli, o ediție veche și rară Dante. M-a surprins cu o „Divina Commedia” frumoasă din Siena, marcată cu data șederii noastre în acel oraș: „Siena, 8 aprilie 1910”. Catalogul de la Museo Nazionale Romano la poartă data „Roma, 1 aprilie 1910”. „Ambrosiana” din Milano; „Milano, 21 aprilie 1910”. „Pinacoteca di Brera” fixează ziua trecerii noastre prin incipită: „Milano, 22 aprilie 1910”. Vin pe urmă noile mărunte, puse pe hîrtie mai mult pentru mine decît pentru Maestrul. Astfel, despre Verona, orașul lui Romeo și al Julietei, numit de el cu plăcere „aziul lui Dante”, Anatole France a scris „La sud de Via Pallone; pe Campo di Fiera, care ocupă locul unei minastiri franciscane, se găsește o capela construită în 1899, unde este arătat un sarcofag din Evul Mediu; ca morînt al Julietei”.

Și să separe două adunări, desenează o inimă minusculă, din care țîșnește o mică floare. El schița adesea pe cărți și pe note acest motiv grațios, ca un „ex libris”.

Deschid un dosar cenușiu. A fost adesea consultat pe drum. Amintirile vorbesc. Rînduri ordonate, îngrijite, în care numele pictorilor din Verona, Siena, Veneția, Milano sînt însoțite de aprecieri, de anecdote mărunte, de amintiri fixate într-un cuvînt.

Pentru a-i face plăcere Maestrului, Josephina îi aduce corespondența (în locul tinerei scriitoare Betty, pe ocupată). Multe din aceste scrisori ne-au urmărit din oraș în oraș, pentru a ne ajunge, în sfîrșit, la Paris. Pe Anatole France nu-l interesează, fiind sigur că nici una nu are vreun scris cunoscut de el. Cu un gest automat vrea să le arunce la cos. Îl rog să păstreze unele și cea dintîi pe care o desface vine de la Charles Morice, care-l roagă pe „dragul și ilustrul confrate” să încheie el lista cu suma necesară pentru ridicarea monumentului lui Veraine. Editorul Messiaen îi comunică proiectul unui album de lux, omagiu colectiv al celor mai buni poeți francezi memoriei lui

picturi asemănătoare, una era la Berlin, cealaltă se găsea la Paris. În cursul anilor aceste tablouri au fost tăiate în două. Cel din Berlin a fost separat în două părți egale, păstrîndu-se însă amîndouă. În Franța n-a rămas decît partea stîngă; partea dreaptă s-a pierdut. Chiar și partea stîngă n-a fost regăsită decît după 1909. Și, deși originea tabloului din Berlin se urca departe, istoricii de artă începeau să-i suspecteze autenticitatea. În soclul opiniilor contrare, Anatole France s-a interesat de conflictul semnalat. Avea intenția să se servescă într-o zi ca documentație de cearta dintre istoricii și critici.

O altă polemică iscată în acest timp, pe tema lui Rafael și Manet, a retinut, de asemenea, atenția Maestrului. Gustav Paoli, custodele Muzeului din Brema, a stabilit o apropiere între Rafael și Manet, semnalînd, cu reavîntă, analogia care există între „Dejunul la iarbă verde” și un fragment din „Judecata lui Paris” de Rafael. Anatole France a făcut o colecție și a adnotat articolele apărute, pe această temă. „Judecata lui Paris” scria el — „gravat de Marc-Antoniou, după Rafael. Manet a luat cele trei figuri, șezînd la dreapta, pe malul unui fluviu. Din aceste controversate meticuloase rezultă că Manet n-a plagiat mai mult pe Rafael decît arhitectul Renasterii, care folosind consolele și fatadele templelor n-au plagiat pe antici, sau ca Shakespeare, care pentru dramele sale se inspira din nu-

ne-a trimis următoarea telegramă: „Foarte fericit de a vă vedea și de a vă primi, 5 Vila Said, Paris, unde voi fi sîmbătă dimineață. Anatole France”.

Acest mesaj plăcut ne-a sosit de la castelul său din Touraine, la Bechellerie, unde stătea împreună cu soția.

O emoție, tulburată de amintiri ne-a imobilizat în fața canalului de bronz florentin de la poartă, mișcînt atît de mult de ochii și de minile noastre.

Am sunat sau poarta s-a deschis singură? N-am văzut persoana care să ne fi deschis. Cu pașii săi fără zgomot, Anatole France a coborît pe scări. La ultima treaptă am fost în brațele lui. Ne-a strîns în brațe, pe mine și pe sotul meu, îmbrățișîndu-ne. N-am putut vorbi.

I-am privit capul frumos, alb, trăsăturile nobile, căutîndu-i liniile trăsate de timpul trecut. Sprîncelele sînt mai stufoase, mai apropiate. Ochii îi sînt brun-gălbui, de o strălucire vie, dar inconjurați de mii de riduri. Liniile perfectă a nasului s-a curbat ușor. Părul, mă mătăsos, mai puțin ordonat. Mersul nu mai are suplețea și agilitatea de pe vremea plimbărilor noastre din Italia. Talia și ținuta nu mai e dreaptă, ca pe vremuri.

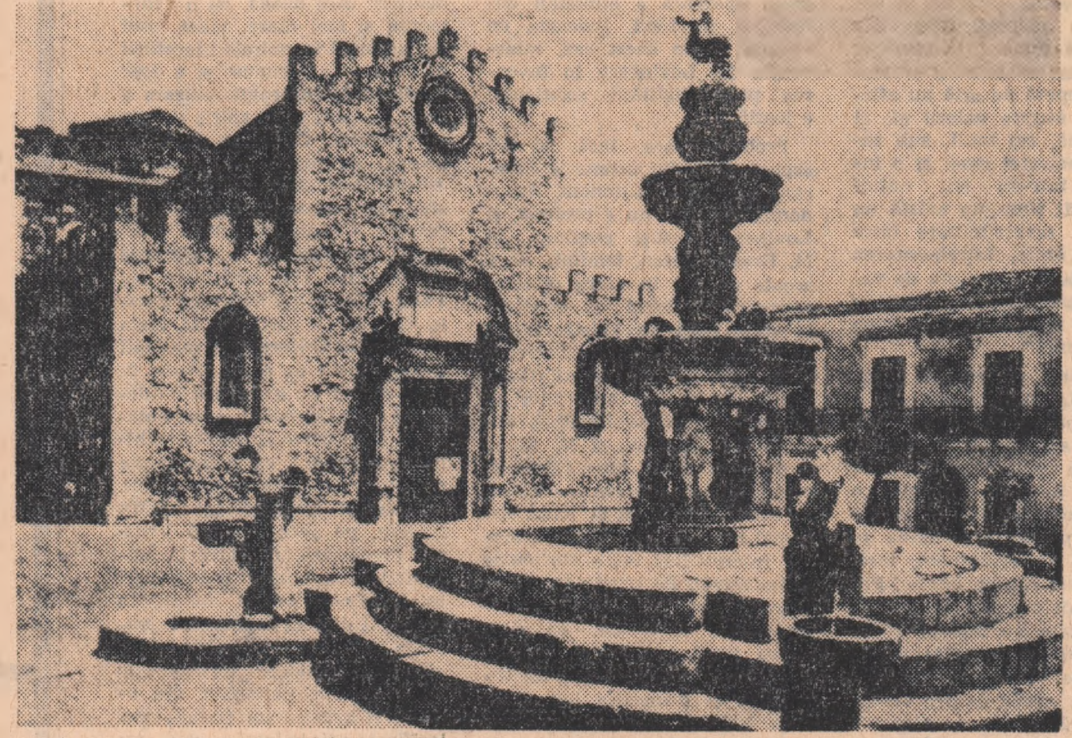
Se plîngea de bătrînețe, de suferințele care o însoțeau. Ceea ce îl chinuia era decăderea fizică, fiindcă spiritul l-a rămas proaspăt și viu. A știut întotdeauna în mod precis ceea ce a iubit și ceea ce n-a iubit, ceea ce a voit și ceea ce n-a voit.

dezbaterei violente. În cursul altor discuții tradiționale, destinată altor oaseni ai lui, Valery n-a rostit nici măcar o singură dată numele maestrului, fapt fără precedent sub Cupola I. De aici tumultul vocilor prietenilor și al dușmanilor. Fervenții și detracții au devenit violenți. S-au scris articole, s-a manifestat pro și contra.

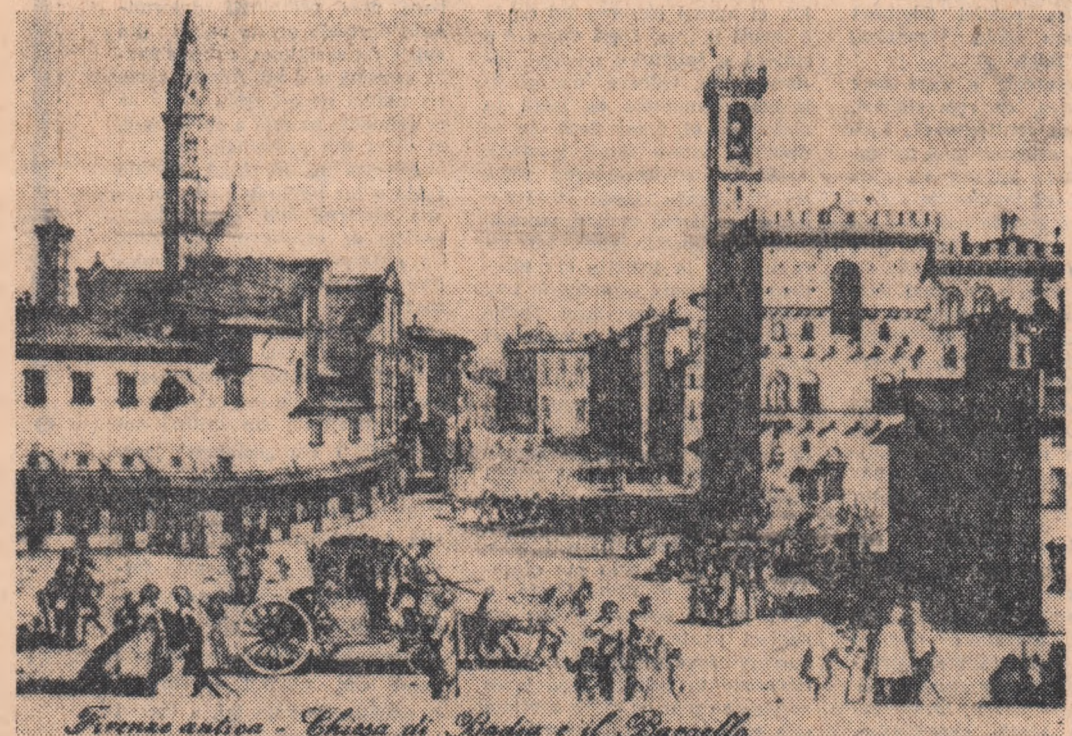
Acum a apărut și cartea lui Gabriel de Hons care inclina balanta în favoarea autorului lui Le Lys Rouge: „Anatole France și Jean Racine, sau Cheia artei franceze”. (Anatole France et Jean Racine, ou la Clef de l'Art francien).

„Ce carte minunată și plăcută ne oferă domnul Gabriel de Hons!” — scrie Charles Maurras în prefața sa. „Cele mai frumoase versuri în limba noastră, cea mai delicioasă proză și, de la text la text, comentarii elegante și pline de spirit, descoperiri despre care ne vorbește autorul lui Thais și al Leukonee, gîndurile și simte, în atmosfera spirituale a autorului Athalci și al Berenice...”

Sprîmîndu-și, de fapt, teza pe exemple semnificative dintre care unele sînt cu totul inedite, și multe altele împrumutate din texte care n-au fost reunite în volum, domnul de Hons ne demonstrează că Anatole France este atît de nutrit, împrăgnat și saturat de Racine că ajunge să scrie Racine, rămînduși totuși Anatole France. El constată că ironia franciană e adesea făcută dintr-o travestire subtilă a lui Racine și într-un capitol foarte

DOMUL DIN TAORMINA

BISERICA BADIO ȘI BARCELLO (FLORENȚA VECHIE)

vele italiene. Maestrul a găsit cu atît mai savuros atelul savantului german cu cit, „dacă Manet a împrumutat ceva din compoziția senină a lui Rafael, acest artist a scos elementele operelor sale de pe sarcofafele ce se pot vedea și astăzi la Roma”.

Cînd ne vom întoarce la Roma, — spunea Maestrul —, nu vom uita să facem această comparație amuzantă și instructivă.

CRIZANTEME ȘI VIOLETE DE PARMA

Intr-o dimineață am dejunat la Laperouse, unde Maestrul mă invită dînd în cînd. Dar de data aceasta, în loc să ne facem cursa obișnuită pe șchi, ne-am grăbit la mine, fiindcă hotărîse să-și pregătească discursul de inaugurare pentru „Casa studenților” (Maison des étudiants). S-a așezat la lucru. Dar ajungînd la pagina a cincea de concept, cu multe corecturi, și-a pierdut răbdarea și s-a oprit aici. Discursul n-a mai fost terminat decît cu mai multe zile în urmă.

„Vă voi spune, domnilor, să vișai, să îndrăgiți himerelor. Să nu roșiți cituși de puțin dacă cineva vă consideră utopiști. Este injuria obișnuită, aruncată de spiritele mărunte celor mari, prin care sînt urmăriți suveranii gîndirii. Utopia este principul tuturor progreselor. Fără utopiști de altădată, oamenii ar trăi și astăzi în cavernă. Utopiștii sînt cei care au trasat liniile primelor orașe. Din visuri generoase pornesc realități binefăcătoare”.

Destinul n-a îndepărtat de Franța. Am crezut că această absență va fi scurtă. Dar n-a fost așa. A venit primul război mondial și se împlinesc zece ani de cînd îl văzusem pe Anatole France ultima oară. În vara lui 1923, din Berlinul care se zbătea în valul milioanei de inflație, am făcut un pelerinaj la Paris.

La micul nostru hotel din Cartierul Latin, de lângă grădina Luxembourg, Anatole France

amuzant, cu totul inedit, el ne arată, în lumina unor teste puțin cunoscute, că France a adoptat față de idolul său o atitudine net gumească. „Anatole France și Jean Racine” e un studiu bogat în sugestii, de păreri hazardate, de judecăți sigure. Și tot pe atît de amuzante, pe cit de solide și profunde. Apariția acestei opere a servit ideea domnului Berger Levrault, editor binecunoscut și bibliofilul emerit, să instaleze în librăria sa din bulevardul Saint-Germain o „vitrină” franciană, o expoziție de amintiri ale maestrului, împrumutate de domnul Jacques Lion, — „mon lion”, — spunea Anatole France, — care posedă colecția cea mai prețioasă de ediții și manuscrise franciene. Timp de 15 zile, admiratorii maestrului veneau aici în pelerinaj. Trecătorii se opreau curioși sau reținuți de micul muzeu”. Cumpăratur frumoase carte, prezentată minunat de Gabriel de Hons; priveau și admirau portretele, fotografiile, printre care un crochiu amuzant al lui Sacha Guity, cu legenda minime artistului: „Vedeți domnule Jacques Lion n-am avut curaj să deschid ochii”. Una din atracțiile vitrinei a fost o miniatură închinatăoare a lui Anatole France, copil, — una din curiozități, o călimară modestă din sticlă vulgără pe care Anatole France a lipit o etichetă, cu scrisul său frumos: „Cerneala marii virtuți”. Din această călimară umilă s-a servit cînd a scris: „Zeilor le e sete”. (Les dieux ont soif!). Lumea examinează și contentează cu interes un mic desen, reprezentînd un nud de femeie ghemuită: „Cap-tiva” atribuită penitei maestrului. Anatole France, la fel ca Victor Hugo, iubea desenul. A făcut această schiță la Taormina, la 9 aprilie 1913. Intra ciberca cunoscută a lui Jean Văber și între portretul lui Steinlein, lucrarea mică nu pierde nimic din frumusețea sa.

GERNEALA MARIU VIRTUȚI

De la moarte, numele lui Anatole France n-a mai fost rostit atît de des ca în aceste ultime săptămîni. Discursul de recepție al succesorului său Paul Valery la fotoliul Academiei a declanșat în cenacul literare

Nu-mi mai scîlda mormîntul în lacrimi, Paule dragă! Poarta ce neagră nu se deschide rugile tale. Căci de îndată ce morții trecut-au în lumea tăcerii, Căile toate închise le sînt, zadornic e totul! Chiar dacă Pluto în sumbrul locas ti-oude suspinul; Plînsul și lacrima toată Styxul cu sete le-înghițe. Ruga îi mișcă pe zei; dar Charon obolul așteaptă — Poarta vîntă închide mormintele încă deschise. Trîmbița tristă-a sunat cînd torța haină din preajmă. Sămîntul l-a dat că viața-mi s-a sfîrșit din lesul nevolnic. Ce folos mi-ou adus și sotul meu Paul și fatima De la strămoși, copiii mei dragi — mîndria mea locată? Parcă s-au îndurat curvia de-aștepă de Corneliu soartă? Unde sînt stîrful pe care-l cuprînzii doară cu-o mină. Unde, undă celor pierduți I Voi, mlaștini cu unde line I Undelor cum nu lăsați păsu-napoi să mă poarte? Că să prîhnă trînt-am și tot m-oi răpîi fără vreme. Cel ce aici e stăpîn să-mi dea liniște ce-o merit. Judecătorul Eac dacă stă cu toaie în fala — Faptele să-mi întîrească el toate cu dreptă măsură. Frații să stea lîngă el și alături de tronul lui Minos Umbrele triste-adunate, s-a-sculte osînda de-acea. Sisife, stai liniștit, și încă lîion cu roata-mă. Buză-nșeură-a lui Iantaf să soarbă din apa perfidă. Cerberul crud mîcar azl să lasă umbrele-n apa — Iantaful care atîrnă să cadă tîcut la o parte. Și de vorbesc cu păcat, apărarea de mi-este nedreaptă. A Danaidelor aspră osînda parte să-mi fie. Iar de-ou avut Scipionii cînstire și-a lor bărbăție, Stau mărturie Cartagina și încă-o cetate zdrobită. Cîi dinspre mamă Libanii vestesc aceeași mîrire. Faîna neamului meu se află-n piatra-nrcustată. Cînd cu făcîia de nuntă am zis feciorii adio, Părul cînd le-am incins ca mîraoană cu panglica alta — Lumeii vestește-i, tu Paul, cu vorbe sîpate în piatră I Singur bărbat te-a avut, Cornelia — smulșă în floare. Jur pe cîntea slăvită de tine, Cetate romană — Africa! Jur pe străbunii cei care amar te răpuse. Martor te am și pe tine, Persee, odraslă slăvită A lui Ahile. dar tot romanii mai țari se-arătoră. N-am știut cu nimic, o străbuni! mîsurile legii — Și nepoatele de vină păstrat-am altarele voastre N-am păgubit eu de loc profetele voastre de luptă — Cîi le-am păstrat spre pîlă neamului nostru italic Anii trecut-au, dar eu tot costă la suflet răma-am. De la nuntire și pînă-mi aprinsă făcîile morții. Eu din autor-n singur purtam puterea virtuții. Bine nu l făceam cumva de teama pedepsei. Oricît de aspru aș fi judecat, eu n-am nici o pată. Stau curată alături de cele mai sfînte fecioare. Da, de fecioara ce-a tras din Tibru statuia Cybelei — Ea, vestita vestală o zeii cu turnuri pe creștet. Sînt deopotrivă cu cea care-și arse și haina albă — Ca să aprîndă mai viu, facul ce-n vatră se sîntse. Cîi deopotrivă cu tine, iubito mea mamă, tu care — Mamă nu ai decît unul — ca mine, mama tu dragă. În apărarea virtuților mele — și Cazar te-ai-uit — El care-și plînge neopata o-a fost spurcată ca mîsa — Și tot varsă la lacrimi mereu din ochii lui falnic. Eu însă am meritat ca să port vestmintul de mamă — Căci am adus iubitului soț copiii și nădejde. Lepide tu și Paul al meu! — copiii mei dragi — mîngîierea — Inima voastră să poarte nestînsă iubirea de mamă. Frațele — ajunsse pretor, cit eu fui încă în viață. Consul el s-a făcut, odată cu moartea surorii. Fiica mea — așul ții este tot cenzor precum ții-a fost tata; Soț să nu ai decît unul — ca mine, mama tu dragă. Neamul voi să-l mării, căci mie speranța mie-dusă — Moartă, țîrînd fiind de Charon pe lumea cealaltă! Asta e plata cea mare, triumfal și slava femeii — Ca lăudată să fie de țoi, cînd rugul o-nghile! Eu pe copii în pază ții las — odoarele tale — Dar mă frîmint și grîii te port deși sînt cenusă. Paule, tu l-ai noștri copii ții-le mamă — Grijiile toate ce-am dus, acum pe tine te-apasă. Lacrima de-ai să le ștergi, tu șterge-o de la mine. Casa, chi l-ouă ții — acum — povară în minile tale! Dacă te paste restrînge, tu suferă fără-a lor șîrire; Ei cînd acasă sosesc, sîrură-i fără suspine. Naaptea eu știu că te chinu cu gîndul numai la mine, Parcă-ți răsăr, mă visezi în preajmă-ți, solia iubită I Iar cînd chipul mi-l vezi, grîind în tăcere cu mine — Vorbe să-mi spuă că nimeni pe-apropae n-o să te-ouăd. Sau — o, durere! I tu altă femeie în casă vei duce — Vitregă — ea pe Paul l-atine în patul soției. Dar, copii, păstrați-vă seama, totă e-al vostru. Nu lăsați răbdarea e totul, cînd jalea te-nvinge. Nu lăsați orice dîu, pe mama cu vorbe, se poate Să o țigîniți pe-o două, grîind cu drag despre mine. Sau s-o țigănească chiar el — fiind cu gîndul la mine — Ce credințioasă i-am fost și pret ce mare avu-am. Voi să-l iubiți pe tata de-a-unge bătrîn singular. Și căutați să-i faceți în anii nevolnică plăcere. Parte s-aveți de la mine de ani — să trăiți multă vreme — Pentru ca Paul al meu să se bucură la bătrînețe. Cîi doream să nu port haina cernită de mamă! Chiar așa o și fost; pe mine multimeă mă plînsă. Nu lăsați sfîrșit. Voi jalele-une lăsați înfrîntarea. Dacă odată ca moartea, mai are un pret vreau virtute. Cerul să se deschidă întreg, purtă-l în slavă Vreau cu să fiu alături de voi, străbunii mei falnici!

TIBUL (IV, 13)

Nu-mi pe tine te plac, ofără de tine la Roma Ochii mei nu se aprind cînd văd vreo fată aleasă. Vreau numai mie frumoasă să-mi pari, iubită doar mie I Altoră să le displaci — atunci îmi dai liniștirea. Ros de ambiiu nu sînt, nici fala oameni nu caut Căci înțeleptul își află plăcere în tainii lîntîne — Fîntîle mele-i pîriește virtos în codri — departe — Unde nu e vreo cale bătută, știută de oameni. Grijiile mi le alungă, lumina în noaptea durerii — Oază de dor și jocuri zălebiți în jalea noastre. Darul zeus de-ai fi lui Tibul trimisă de ceruri — Totul acum e pierdut, cînd dragostea noastră înștie. Jur pe sfînta putere a prea slăvitei Junone. Căreia tu te pleci din zei s-o rogi mai fierbinte. Vai, ce nebun! Cum calc jurămînt, zălogul țîntîrii. Dar simțim am jurat; durerea mi-ou fost priitoare. Faincî mi te arăți: robia îmi este mai aspră — Limba-mi flecăro, voi chinul și-acesta născut-o Sînt doar o minge în joc, sînt pradă nevolnică ție — Jugul cel vechi mă-îmbie din nou, mă plec fără murmur lată-mășez poacă eu ior la altarul Venerii — Aspru cu cei nepoși — dărnăc doar cu iubii!

În românește de GRIGORE TANASESCU

APRILY LAJOS

Acastă vară neceruit-are a secerat încă o țigură luminoasă din generația de vîrstă a liricii contemporane: de la Budapesta mi se anunță moartea, survenită la etatea de 80 de ani, a poetului și traducătorului Aprily Lajos, reprezentant de seamă al literaturii maghiare din ultima jumătate de secol. Glas blînd, fire receptivă la suferințele omului, Aprily a creat o poezie de mare sensibilitate, de factură sobră și cizelată. Brașoven de origine, cunoscută limba română din anii copilăriei, Aprily s-a dedicat o parte însemnată a activității sale de traducător tălmăcînd în limba maghiară a poeziei românești. Traducerile sale din poezia lui Eminescu, Costin, Arghezi, Blaga, Pillat etc. se impun prin autenticitatea conținutului și realizarea magistrală a formei, constituind o contribuție din cele mai valoroase la cunoașterea poeziei românești de către publicul cititor maghiar, servind și drept exemple următoare generații de traducători.